

BOSNA I HERCEGOVINA
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠĆE O RADU 2017

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2017. GODINI**

Tuzla, prosinac 2017. godine

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju slijedi pristup izvješćivanja regulatornih tijela u Europskoj uniji i zahtjeve Energetske zajednice, sa prilagodbama koje izražavaju specifičnosti regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	10
3.3	Postupci licenciranja	17
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	19
3.5	Rješavanje sporova.....	22
3.6	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava	23
3.7	Postupci određivanja tarifa.....	27
3.8	Tržište električne energije	31
3.9	Energetska statistika.....	41
3.10	Ostale ključne aktivnosti	44
4.	AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA	49
4.1	Energetska zajednica.....	49
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	54
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	55
4.4	Vijeće europskih energetske regulatora – CEER.....	56
4.5	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER	57
5.	REVIZIJSKO IZVJEŠĆE.....	59
6.	TEMELJNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2018. GODINI	61
PRILOZI		
A:	Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine.....	65
B:	Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine	67
C:	Bilančne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine	69
D:	Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine	71
E:	Acquis Energetske zajednice	73
F:	Otvoreni sporovi: Energetska zajednica – Bosna i Hercegovina	75

1. UVOD

Protekla 2017. godina bila je godina izazova u cijelom energetske sektoru, kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini. Specifični vremenski uvjeti u regiji okarakterizirani lošom hidrologijom u još jednoj godini u nizu, niske temperature početkom godine i porast potrošnje, uzrokovali su značajno povećanje veleprodajnih cijena električne energije. Novi izazovi otvaraju i nove mogućnosti na tržištu, koje svakim danom postaje dinamičnije. Prisutna dinamika, pored neophodne dostupnosti izvora energije i njihove ekonomske efikasnosti, pokazuje važnost fleksibilnosti u svim sferama elektroenergetskog sektora.

Bosna i Hercegovina (BiH) je u 2017. godini napravila značajne korake na putu ka integraciji u Europsku uniju. Odgovori na *Upitnik Europske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU*, koji su izrađeni za poglavlja *Energija, Transeuropske mreže i Zaštita potrošača i zdravlja*, omogućit će detaljno identificiranje neophodnih daljnjih aktivnosti u primjeni energetske pravne stečevine Europske unije o internom tržištu.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je tijekom 2017. godine nastavila misiju regulatora u sektoru, kreirajući uvjete za slobodnu trgovinu i pouzdanu opskrbu električnom energijom, uz kontinuirani nadzor licenciranih subjekata. Zajedno sa regulatorima iz regije, DERK je sudjelovao u realizaciji konkretnih mjera za razvoj regionalnog tržišta električne energije i njegovu integraciju sa tržištem EU.

Tržišni principi u segmentu pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sustava su potpuno zaživjeli u BiH. Veleprodajno tržište, mada i dalje nije institucionalizirano, pokazuje impresivan opseg trgovine. Na maloprodajnom tržištu kupci koji su promijenili opskrbljivača nabavili su 15,85 % ukupne krajnje potrošnje. Pored toga, desetine tisuća kupaca promijenilo je uvjete opskrbe promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim opskrbljivačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za opskrbu koja im najbolje odgovara.

Elektroenergetski sustav BiH je tijekom 2017. godine radio stabilno i bez većih problema, i pored izrazito nepovoljnih vremenskih i hidroloških prilika. Svim korisnicima sustava je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta.

U rad su puštene nove trafostanice TS 110/x kilovolti (kV) Čitluk 2, Gradiška 2, Šipovo i Tuzla 3, sa rekonstruiranim ili novim priključnim dalekovodima. Također, u trafostanici Bileća je završena rekonstrukcija visokonaponskog i srednjenaponskog postrojenja i ugradnja novog transformatora, u trafostanicama Sarajevo 15, Mostar 1 i Novi Grad rekonstrukcija i ugradnja novih transformatora, dok su u trafostanicama Bihać, Nova Topola, Sarajevo 10 i Mostar 6 ugrađeni novi transformatori.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i opskrbom električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Izvršeni su svi radovi za priključenje vjetroelektrane Mesihovina instalirane snage 50,6 megavata (MW), čije puštanje u rad se očekuje u ožujku 2018. godine.

Nakon što je u Bosni i Hercegovini 2016. godine ostvarena rekordna proizvodnja, tijekom 2017. godine ukupno je proizvedeno 15.151 gigavatsati (GWh) električne energije, što je 1.358 GWh, odnosno 8,2 % manje u odnosu na prethodnu godinu. Najveći utjecaj na smanjenje proizvodnje imala je izrazito loša hidrološka situacija, sa minimalnom razinom padavina i dotoka, koja se nadovezala na prethodne dvije hidrološki nepovoljne godine. U hidroelektranama je proizvedeno 3.831 GWh, što je čak 29,9 % manje nego u prethodnoj godini i najmanja je zabilježena veličina u razdoblju dužem od 20 godina. S druge strane, proizvodnja u termoelektranama bilježi novi rekord, dostižući iznos od 10.918 GWh koji je 2,9 % viši nego prethodne godine. Proizvodnja u manjim obnovljivim izvorima (male hidroelektrane, vjetro, solarne i elektrane na biogoriva) iznosila je 380,2 GWh, dok je u elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno 21,3 GWh.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je rekordnih 13.366 GWh, ostvarujući rast od 3,9 %. Ovom povećanju doprinijela su 202 crpna ciklusa CHE Čapljina, tijekom kojih je elektrana iz prijenosnog sustava preuzela 266 GWh i proizvela 197 GWh. Adekvatnim korištenjem tehničkih kapaciteta koji omogućavaju kupovinu jeftinije noćne energije i prodaju skuplje vršne energije, i u vrlo nepovoljnim hidrološkim uvjetima CHE Čapljina ostvarila je značajne ekonomske rezultate. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sustav povećana je 3,8 % i iznosila je 2.562 GWh. I distributivna potrošnja zabilježila je rast, iznosila je 10.179 GWh ili 1,9 % više nego prethodne godine.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u 2017. godini od 2.189 MW zabilježeno je 11. siječnja 2017. godine u osamnaestom satu, što je manje od povijesnog maksimuma od 2.207 MW iz istog sata 31. prosinca 2014. godine.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 17.995,5 GWh, što je 5,6 % manje nego u 2016. godini. Prijenosni gubici iznosili su 341,5 GWh, odnosno 1,90 % od ukupne energije u prijenosnom sustavu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.005,9 GWh ili 9,88 % u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniža razina u povijesti elektroenergetskog sektora BiH.

U 2017. godini izvezeno je 5.161 GWh, što je 2,4 % manje nego u prethodnoj godini, dok je uvoz električne energije iznosio 3.322 GWh, sa porastom od čak 117,9% u odnosu na prethodnu godinu. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosnog sustava BiH je iznosio 3.275 GWh, što je povećanje od 404 GWh ili 14,1 % u odnosu na 2016. godinu.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je utemeljila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Suad Zeljković, sa mandatom od pet godina (od 11. lipnja 2016. godine), i
- Nikola Pejić, sa drugim mandatom od pet godina (od 11. lipnja 2016. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od pet godina (od 10. kolovoza 2011. godine).

Uočljivo je da je istekao prvi petogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske. Imajući u vidu da je *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH* definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a slijedom dosadašnje prakse, Milorad Tuševljak obnaša funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje člana Komisije iz Republike Srpske u novom mandatu.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na jednakopravnoj osnovi rotiraju na funkciji predsjedatelja svake godine. Ovu funkciju do 30. lipnja 2017. godine je obavljao Suad Zeljković. Nikola Pejić aktualni je predsjedatelj Komisije do 30. lipnja 2018. godine.

DERK je Zakonom uspostavljen kao neovisna i neprofitna institucija Bosne i Hercegovine, uz obvezu djelovanja u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti. Navedena načela ugrađena su u sva akta DERK-a i provode se u svim postupcima. Takav način rada uvažava međunarodne primjere dobre prakse i u najvećoj mogućoj mjeri je usuglašen sa *Smjernicama Tajništva Energetske zajednice o neovisnosti nacionalnih regulatornih tijela* iz siječnja 2015. godine. Ugrađena u pravila i permanentno praktično primjenjivana neovisnost Državne regulatorne komisije za električnu energiju pokazuje se i dokazuje u svim sferama, uključujući političku, pravnu, sociološku i financijsku dimenziju.

Treći energetske paketa Europske unije posebno naglašava korelaciju regulatorne neovisnosti i provedbe reformi, te uvodi povećane ovlasti i pojačava neovisnost regulatora, naročito u nadzoru tržišta i sankcioniranju netržišnog djelovanja.

¹ U vrijeme izrade ovog izvješća postupak izbora člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Vijeću ministara BiH. Prethodno je Vlada Republike Srpske utvrdila svoj prijedlog koji je potvrdila Narodna skupština Republike Srpske. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine predlaže imenovanje člana Komisije Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

U skladu sa Zakonom, temeljne odredbe o nadležnosti, organizaciji i načinu rada, financiranju, transparentnosti rada i zaštiti povjerljivih informacija regulira *Statut Državne regulatorne komisije za električnu energiju*, donesen 2003. godine, neposredno po osnutku DERK-a, uz izmjene iz 2004. i 2009. godine. U prosincu 2017. godine donesena je *Odluka o izmjeni Statuta* kojom se decidirano propisuje isključiva organizacijska i protokolarna funkcija predsjedatelja Komisije, bez ikakvih dodatnih ovlasti u predstavljanju, zastupanju ili donošenju odluka DERK-a u odnosu na druga dva člana Komisije. Konzekventno tome se izbjegava prekomjerni formalizam daljnje prijave izmjene podataka u statističkim, poreznim i drugim registrima.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

U funkciji efikasnijeg obavljanja poslova u DERK-u se po potrebi uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu sudjeluju uposlenici iz različitih sektora.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja stječu se na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inozemstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje je postalo dominantno u praksi Komisije. Sustavnost obuke radi kontinuiranog usuglašavanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Tajništva Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetskih regulatora, te seminare Direkcije za europske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije BiH u Europsku uniju.

Poseban doprinos stručnom usavršavanju u 2017. godini dali su Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz projekt *Investiranje u sektor energije* (EIA) i Njemačko društvo za međunarodnu suradnju (GIZ) kroz projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH*, u okviru kojih je organizirano više edukacijskih radionica različitog tematskog sadržaja.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu suvremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska kompetencija većeg broja pojedinaca da svoja

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2016. godini razmatrano je na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Izvešće je usvojeno

- *na 45. sjednici Predstavničkog doma održanoj 10. svibnja 2017. godine, i*
- *na 29. sjednici Doma naroda održanoj 29. svibnja 2017. godine.*

znanja i iskustva uspješno izlažu na domaćim i međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih uposlenika, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na adekvatan način informirala i prenosila iskustva iz regulatorne prakse uposlenicima reguliranih kompanija, a sudjelovala je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je, također, pružio kvalitetne stručne informacije o energetsom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti, uz posebno organiziranu edukaciju predstavnika sredstava javnog informiranja.

U radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaratelj organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim načelima, znanjima i preporukama i kroz uzajamno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom razdoblju DERK je iskoristio mogućnost da u svom radu primijeni suvremeni način organizacije uredskog poslovanja, te je, uz poštivanje propisanih standarda i pravila Vijeća ministara BiH, otpočeo sa vođenjem elektronskog protokola. Pored efikasnog unosa i pretraživanja, kao i pohranjivanja velikog broja dokumenata u digitalnom obliku, uvedeni sustav je stvorio pretpostavke za suvremeno upravljanje poslovnim procesima, kao i za integraciju sa drugim poslovnim sustavima. Pri tome se vodilo računa o dobroj praksi koju u izvješćima o reviziji učinka preporučuje Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2017. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 13 redovitih sjednica, 26 internih sastanaka i organizirala osam javnih rasprava, od čega je sedam imalo opći, a jedna formalni karakter.

U izvještajnom razdoblju, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora svoje komentare mogli davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je provodila aktivnosti na usvajanju i odobravanju niza dokumenata, određivanju tarifa, izdavanju licenci, i realizirala druge aktivnosti od kojih su najznačajnije razvrstane u područja navedena u nastavku.

Otvorenost prema javnosti kroz konzultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu uzajamne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela koja djeluju u energetsom sektoru Bosne i Hercegovine.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravila o pomoćnim i sustavnim uslugama i balansiranju elektroenergetskog sustava BiH

Tijekom proteklih nekoliko godina, svjesna važnosti pomoćnih usluga i balansiranja (uravnoteženja) elektroenergetskog sustava, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u suradnji sa Neovisnim operatorom sustava u BiH i drugim elektroprivrednim kompanijama, provela niz aktivnosti kojima je ustanovljen novi način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine.

Koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine, utvrđen u ožujku 2014. godine, definirao je temeljna rješenja, ilustrirao značajan broj procedura koje je trebalo izraditi, te strateški trasirao daljnje pravce upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava.

Brojne aktivnosti DERK-a i NOS-a BiH, detaljno opisane u prethodnim izvješćima o radu regulatorne komisije, rezultirale su skupom pravila i odluka kojim su tržišna načela od 1. siječnja 2016. godine uvedeni u ranije potpuno regulirani način pružanja pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sustava BiH. Time je povećana svrhovitost otvorenog veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini (vidjeti dio 3.8).

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlastima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne naravi.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću javnu raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička javna rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na temelju kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna javna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

Tijekom 2016. i 2017. godine, balansno tržište električne energije u Bosni i Hercegovini je uspješno funkcioniralo i primjer je uspješnog modela u jugoistočnoj Europi. Ipak, uvažavajući ranu fazu primjene i dinamičnost naravi ovog tržišta, DERK je i tijekom 2017. godine kontinuirano pozorno pratio njegovo funkcioniranje i po potrebi mijenjao akta koja uređuju njegovo djelovanje.

U lipnju 2017. godine, u cilju uravnoteženog odnosa prihoda po osnovi tarife za sustavnu uslugu i rashoda po osnovi plaćanja za nabavu pomoćnih usluga, te prihoda i rashoda po osnovi energije regulacije i odstupanja balansno odgovornih strana, DERK je tarifu za sustavnu uslugu smanjio sa 0,3761 feninga/kWh na vrijednost 0,3187 feninga/kWh, uz početak primjene od 1. srpnja 2017. godine.

Rujna 2017. godine, u cilju daljnjeg unapređenja rada balansnog tržišta, te otklanjanja uočenih neuravnoteženosti u pogledu određenih financijskih veličina i njihovih tendencija tijekom praktične primjene, donijeta je nova *Odluka o određivanju koeficijena i graničnih cijena za pomoćne usluge*.

Tom prigodom posebna pozornost posvećena je normiranju granične cijene za pružanje kapaciteta u sekundarnoj regulaciji. Tijekom 2016. godine prosječna razina pružanja sekundarne rezerve iznosila je 68,4 %, a u prvih sedam mjeseci 2017. godine 66,5 %, što je znatno više nego u vremenu prije uvođenja novog Koncepta balansiranja elektroenergetskog sustava, ali još uvijek nedovoljno s obzirom na značaj pružanja ove usluge u potrebnom opsegu. Posebno je bio izražen deficit pružanja ove usluge u nevršnom razdoblju (od 0 do 6 sati) u kome se konstantno bilježi odstupanje regulacijskog područja BiH u smjeru suficita, isporukom energije u Kontrolni blok SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina). Radi stimulacije pružatelja, izvršeno je povećanje cijene za uslugu osiguranja kapaciteta u sekundarnoj regulaciji za 3,2 %.

Također, u cilju pojednostavljenja obračuna pomoćnih i sustavne usluge, cijene kapaciteta u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji prilagođene su obračunu na satnoj osnovi i izražene u KM/MW/h, umjesto ranije korištenih mjernih jedinica (KM/kW/mjesečno).

U skladu sa odredbama *Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge*, granična cijena balansne energije tercijarne regulacije 'nagore' određena je u iznosu 414,70 KM/MWh, što je jednako peterostrukoj vrijednosti referentne cijene električne energije na tržištu, koja je u vrijeme donošenja Odluke iznosila 82,94 KM/MWh.

U 2017. godini, Neovisnom operatoru sustava u Bosni i Hercegovini omogućeno je samostalno donošenje odlukâ o

nabavi nedostajućih količina pomoćnih usluga na tržištu, bez ranije potrebne posebne odluke Državne regulatorne komisije za električnu energiju, čime se praktično ubrzalo donošenje odlukâ i dodatno pospješio rad balansnog tržišta.

Uspješnim razvojem balansnog tržišta značajno je povećana ponuda usluga, te su već na godišnjim tenderima koje je krajem 2017. godine organizirao NOS BiH, potrebe za pomoćnim uslugama u 2018. godini u značajnoj mjeri osigurane (električna energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu, kao i rezervni kapaciteti za tercijarnu regulaciju ‘nagore’ i ‘nadolje’ u potpunosti su osigurani, dok je sekundarna regulacija u vršnom razdoblju osigurana u količini od 99,3 %, a u nevršnom 72,6 %). Nedostajuće količine rezervi kapaciteta sekundarne regulacije bit će nabavljene na mjesečnoj osnovi.

Pravilnik o priključku

Pravilnik o priključku propisuje procedure za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prijenosnu mrežu naponske razine 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na sredjenaponsku razinu 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenos BiH, kao i za postojeće objekte u slučaju povećanja instalirane snage, dogradnje ili rekonstrukcije objekta. Pravilnikom se uređuju postupci izdavanja uvjeta za priključak korisnika, izrade elaborata i izdavanja odobrenja za priključenje, definiraju osnovi ugovornih odnosa između korisnika prijenosne mreže i reguliraju naknade koje korisnici plaćaju za priključenje. Aktualni Pravilnik, donesen je 2008. godine, uz više izmjena i dopuna u proteklom razdoblju.

Potaknut promjenama u sektoru, DERK je inicirao pripremu novih pravila o priključenju. Koristeći radni tekst koji je pripremio Elektroprijenos BiH, DERK je u 2016. godini utvrdio Nacrt novog pravilnika o priključku koji u osnovi zadržava procedure, institute i rješenja ustanovljena pravilima iz 2008. godine, ali ih i usuglašava sa praktičnim potrebama, ili ih slijedom pokrenutih inicijativa upotpunjava kako bi proširio prostor za efikasniju realizaciju elektroenergetskih infrastrukturnih projekata za koje je ovaj propis od kapitalnog značaja.

U općoj javnoj raspravi sudjelovali su predstavnici više subjekata na koje novi pravilnik može utjecati, tijekom koje su u jednom dvosmjernom procesu pomogli pripremu inoviranog teksta Nacrta pravilnika. Provedena rasprava ukazala je na neophodnost da se o pojedinim tehničkim pitanjima pribavi mišljenje stručne javnosti, zbog čega je naknadno organizirana i tehnička javna rasprava. Ovakvo opredjeljenje uvažilo je činjenicu paralelnog odvijanja postupka donošenja novog Mrežnog kodeksa, prepoznavajući korist sinkronizacije aktivnosti između obrađivača oba akta kako bi normirana rješenja bila uzajamno kompatibilna.

Tehnička javna rasprava na koju su pozvani stručnjaci iz predmetne oblasti iz nadležnih ministarstava, regulatornih komisija, Elektroprijenosa BiH, Neovisnog operatora sustava u BiH, operatorâ distributivnog sustava, te nadležnih tijela iz oblasti obnovljivih izvora energije održana je krajem 2016. godine.

Nakon toga, slijedom izloženih diskusija i novih saznanja o ovoj problematici, DERK je u svibnju 2017. godine utvrdio inovirani tekst Nacrta pravilnika o priključku i o njemu održao opću javnu raspravu u lipnju 2017. godine. Tijekom ljeta 2017. godine postalo je jasno da će pravila i smjernice Europske unije za rad mreža, u dijelu koji se odnosi na priključivanje (vidjeti sekciju 3.2 Izvješća, dio *Tržišna i mrežna pravila*), putem institucija Energetske zajednice u skoro vrijeme postati pravno obvezujuća i za Bosnu i Hercegovinu, te je donošenje novog Pravilnika o priključku prolongirano.

Zbog neodložne potrebe jednoznačnog uređenja problematike priključenja, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je ipak početkom studenog 2017. godine donijela *Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o priključku*, čime su otklonjene određene nedoumice do kojih je moglo doći nakon odobrenja novog Mrežnog kodeksa u prosincu 2016. godine, a koji između ostalog dodatno determinira i procedure priključenja na prijenosnu mrežu.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnje razdoblje. Svrha plana je da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sustava o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istodobno, ovaj plan se koristi i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji se, obuhvaćajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također, izrađuje svake godine pokrivajući desetogodišnje razdoblje.

Temeljni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilance snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E).

Neovisni operator sustava u BiH, kao i svi drugi operatori sustava udruženi u ENTSO-E, ima obvezu da da svoj doprinos u izradi *Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009 o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu

nu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obvezu dostavljanja planova razvoja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine bazirane na potrošnji i proizvodnji koja uključuje i nove izvore, te planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonekcija. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnoj razini, uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Prognoza potrošnje električne energije za razdoblje od 2018. do 2027. godine je izrađena uz korištenje stečenog iskustva u pripremi ove vrste planova, uvažavajući postojeće trendove kao i procjene različitih međunarodnih i domaćih institucija. Pored navedenog, vrijedan činitelj pri prognoziranju potrošnje električne energije je kretanje bruto društvenog proizvoda, pri čemu se koriste podaci i procjene međunarodnih financijskih institucija.

Za izradu *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2018. – 2027. godina* osigurani su adekvatni ulazni podaci, mada pojedini korisnici prijenosnog sustava ne dostavljaju podatke prema odredbama Mrežnog kodeksa, prvenstveno u domeni potrošnje. Također, evidentno je da pojedini investitori nerealno procjenjuju godinu ulaska objekta u pogon, u kom slučaju NOS BiH vrši svoju procjenu. U smislu informiranja o dinamici realizacije priključenja novih proizvodnih objekata na prijenosnu mrežu prepoznata je potreba značajnijeg doprinosa entitetskih resornih ministarstava i regulatornih komisija.

Javna rasprava o dokumentu, održana u travnju 2017. godine, usredotočila se na prognozu potrošnje, nove proizvodne kapacitete i bilance snage i energije na prijenosnoj mreži. Bilance snage i energije za narednih deset godina upućuju na potrebu izgradnje novih proizvodnih kapaciteta.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u svibnju 2017. godine donijela *Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2018. – 2027. godina*, uz donošenje Zaključka kojim su NOS BiH i Elektroprijenos BiH obvezani da poduzmu odgovarajuće stručne analize i procjene u pogledu osiguranja uvjeta za povećanje stupnja realizacije projekata integracije neupravljivih izvora energije na prijenosnu mrežu.

² TYNDP 2016, odnosno najnoviji *Europski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* revidiran je nakon javnih konzultacija i objavljen 20. prosinca 2016. godine. U tijeku su aktivnosti za izradu narednog plana (TYNDP 2018), koji se priprema zajedno sa planom razvoja transportne mreže za plin.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže

Izradom Dugoročnog plana omogućava se kvalitetnije ispunjavanje obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) u pogledu doprinosa izradi Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina.

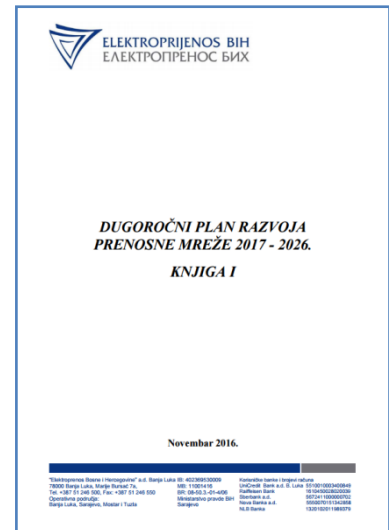
Prema važećim zakonskim odredbama, Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže izrađuje se svake godine i pokriva naredno desetogodišnje razdoblje. Dugoročni plan za naredno desetogodišnje razdoblje treba biti dostavljen DERK-u na odobrenje do kraja listopada. Značaj pripreme Dugoročnog plana ogleda se u činjenici da Elektroprijenos BiH na temelju ovog plana izrađuje godišnji investicijski plan i dostavlja ga DERK-u na odobrenje do kraja studenog za narednu godinu.

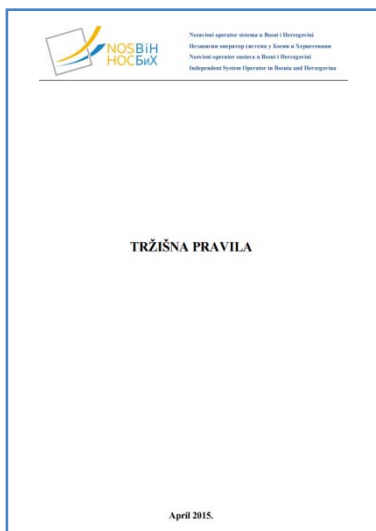
Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2017. – 2026. godina dostavljen je na odobrenje sredinom prosinca 2016. godine, uz kraće zakašnjenje. Ovaj planski dokument, koji je kao i prethodne pripremio Elektroprijenos BiH, a čiju reviziju je izvršio NOS BiH, definira potrebna pojačanja postojećih i izgradnju novih objekata prijenosne mreže kako bi se pravovremeno pokrenule aktivnosti na projektovanju, izgradnji i puštanju u pogon infrastrukture neophodne za kontinuiranu opskrbu i stabilnost sustava. Vrijednost ukupnih ulaganja predviđenih ovim Dugoročnim planom iznosi 825,44 milijuna KM.

Dugoročni plan predviđa izgradnju novih trafostanica i dalekovoda u BiH u vrijednosti od 206,12 milijuna KM, te novih međudržavnih dalekovoda u vrijednosti od 89,99 milijuna KM. Plan, također, uključuje rekonstrukciju i proširenje trafostanica (331,04 milijuna KM), rekonstrukciju dalekovoda (140,59 milijuna KM), obnavljanje SCADA sustava (Sustav za nadzor, upravljanje i prikupljanje podataka) i telekomunikacijske opreme (44 milijuna KM), te ugradnju prigušnica za poboljšanje naponskih prilika u elektroenergetskom sustavu (13,70 milijuna KM).

Nakon provedenih analiza, u siječnju 2017. godine DERK je donio *Odluku o odobravanju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2017. – 2026. godina*. Na istoj sjednici odobren je i *Plan investicija Elektroprijenosa BiH za 2017. godinu*, koji sadrži detaljnu strukturu i dinamiku realizacije planiranih investicija.

Početak studenog 2017. godine Elektroprijenos BiH je dostavio NOS-u BiH *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2018. – 2027. godina* na pregled i reviziju. Nakon što je dobio Izvješće NOS-a BiH o pregledu Plana, Elektroprijenos BiH je krajem 2017. godine dostavio NOS-u BiH korigirani Dugoročni plan. DERK očekuje da NOS BiH početkom 2018. godine dostavi *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2018. – 2027. godina* na konačno odobrenje.

Tržišna i mrežna pravila

Državna regulatorna komisija je tijekom 2017. godine pažljivo pratila primjenu Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa.

Tržišnim pravilima uređuju se odnosi između NOS-a BiH i licenciranih sudionika na tržištu električne energije. Cilj pravila je kreiranje uvjeta za siguran rad elektroenergetskog sustava BiH, uključujući efikasnu nabavu pomoćnih usluga i pružanje sustavne usluge, uravnoteženje sustava BiH uz što manje troškove, te efikasno funkcioniranje i daljnji razvoj veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Tržišna pravila su iznimno zahtjevan tehnički dokument koji uključuje temeljni koncept dizajniranja tržišta, zakonodavno-pravni regulatorni okvir uređenja tržišta, tehničke preduvjete za funkcioniranje tržišta i navodi niz procedura kojima se uređuju tehnički i komercijalni odnosi među sudionicima na tržištu.

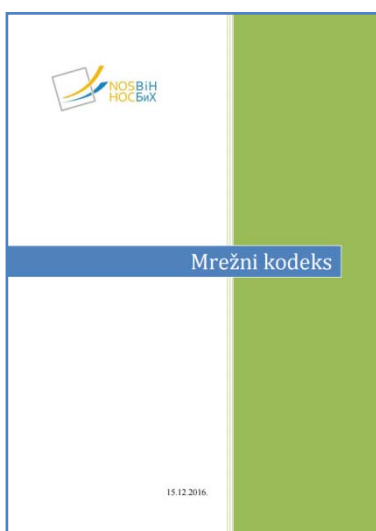
Važeća Tržišna pravila DERK je odobrio u svibnju 2015. godine, uz početak efektivne primjene od 1. siječnja 2016. godine.

Mrežni kodeks je jedan od ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sustava i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Njime se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sustava, uvjeti za priključenje (procedure, ugovori, kriteriji), način operativnog planiranja (predviđanje potrošnje, upravljanje mrežnim ograničenjima) i operativnog rada (dispečing, procedure, komunikacije), mjere u nepredviđenim situacijama (kontrola potrošnje, obnova rada sustava nakon potpunog ili djelimičnog raspada), način na koji se obavlja obračunsko mjerenje u elektroenergetskom sustavu i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sustava.

Cilj Mrežnog kodeksa je da definiše elemente za sigurno i pouzdano funkcioniranje elektroenergetskog sustava BiH, te da omogući razvoj, održavanje i upravljanje prijenosnom mrežom u skladu sa primjenjivim pravilima i pozitivnom europskom praksom.

Novi Mrežni kodeks, odobren prosinca 2016. godine, predstavlja kvalitativni iskorak u strukturalnom i normativnom smislu, dodatno determinira pripremu planskih dokumenata i procedure priključenja, te u značajnoj mjeri preuzima standarde definirane Europskim mrežnim pravilima, uključujući inovirane opsege naponskih razina u normalnom i poremećenom pogonu.

Harmonizacija, odnosno jednoznačno uređenje cijelog skupa pravila za rad mreža prepoznato je u Trećem energetsom paketu EU. Shodno tome, zemlje članice EU, kroz puni angažman Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) i Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER) provele su kompleksnu aktivnost

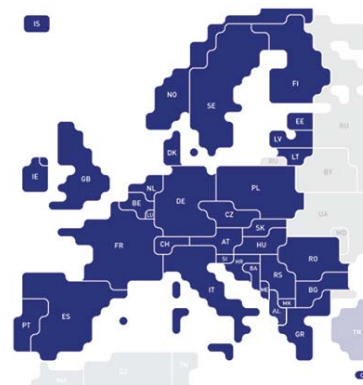
donošenja pravila i smjernica za rad mreža (mrežna pravila EU – eng. *Network Codes*). Skup ovih pravila u domeni električne energije uključuje:

- Uredba Komisije (EU) 2015/1222 od 24. srpnja 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima,
- Uredba Komisije (EU) 2016/631 od 14. travnja 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu,
- Uredba Komisije (EU) 2016/1388 od 17. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca,
- Uredba Komisije (EU) 2016/1447 od 26. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sustava za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka,
- Uredba Komisije (EU) 2016/1719 od 26. rujna 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta,
- Uredba Komisije (EU) 2017/1485 od 2. kolovoza 2017. o uspostavljanju smjernica za pogon elektroenergetskog prijenosnog sustava,
- Uredba Komisije (EU) 2017/2195 od 23. studenog 2017. o uspostavljanju smjernica za električnu energiju uravnoteženja, i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2196 od 24. studenog 2017. o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu elektroenergetskih sustava.

Pravila i smjernice za rad mreža su tehnički propisi donijeti u cilju utvrđivanja zajedničkih pravila za siguran rad sustava, te funkcioniranje i integraciju tržišta. Ovi pravni akti dopunjuju postojeći *acquis* Europske unije o električnoj energiji i direktno se primjenjuju u njenim članicama. Oni predstavljaju ključni element za efikasno funkcioniranje paneuropskog tržišta, koje u prvi plan stavlja kupce energije.

U Energetskoj zajednici slijede aktivnosti na donošenju odluka Stalne skupine na visokoj razini (PHLG) prema kojima ova pravila postaju dio *acquis*-a. Za sami početak 2018. godine najavljeno je donošenje odluka PHLG-a kojima će u *acquis* Energetske zajednice biti uključene Uredba Komisije (EU) 2016/631, Uredba Komisije (EU) 2016/1388 i Uredba Komisije (EU) 2016/1447, uz definirani rok za transpoziciju u nacionalne pravne okvire u trajanju od šest mjeseci i implementaciju u razdoblju od tri godine. Stoga se problematika transpozicije i implementacije pravila i smjernica za rad mreža nameće kao jedna od ključnih aktivnosti u radu nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini, uključujući DERK i NOS BiH.

entsoe

Pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO) čije sjedište je u Podgorici, formalno je uspostavljen 27. ožujka 2014. godine, uz početak operativnog djelovanja od 27. studenog 2014. godine, kada su organizirane godišnje aukcije na granicama BiH – Crna Gora i BiH – Hrvatska.

Tijekom 2017. godine SEE CAO je svoj rad organizirao u skladu sa *Aukcijskim pravilima za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta*, koja su u rujnu 2016. godine na zahtjev operatora odobrili nadležni nacionalni regulatori iz regije. U 2017. godini SEE CAO je uz potrebne konzultacije sa sudionicima u sektoru i Regulatornim odborom Energetske zajednice (ECRB) pripremio nova pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta koja sadrže:

- Usuglašena pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa shodno članku 51. Uredbe Komisije (EU) 2016/1719 od 26. rujna 2016. godine o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta,
- Posebni aneks Usuglašanih pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa na granicama zone trgovanja koje opslužuje Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO),
- Pravila za eksplicitnu dnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granicama zone trgovanja koje opslužuje SEE CAO,
- Sporazum o sudjelovanju, između Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi d.o.o. Podgorica (Platforma za dodjelu) i registriranog sudionika,
- Financijski uvjeti za sudjelovanje u postupcima koje organizira Platforma za dodjelu u skladu sa Sporazumom o sudjelovanju,
- Pravila nominacije SEE CAO, i
- Pravila o informacijskom sustavu SEE CAO.

Na prijedlog Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini, 14. rujna 2017. godine donesena je odluka kojom je Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila navedena pravila.

DERK je u više prigoda, na domaćim i međunarodnim skupovima, izražavao svoju potporu uspješnom radu SEE CAO, uz očekivanje da će u zemljopisni obuhvat u skoroj budućnosti biti uključeni operatori iz svih zemalja jugoistočne Europe.

S obzirom da Srbija ne sudjeluje u radu ovog Ureda, i dalje postoji potreba reguliranja pravila za dodjelu prekograničnih kapaciteta na zajedničkoj granici BiH i Srbije, i to na godišnjoj, mjesečnoj i dnevnoj razini. Stoga je DERK, na zahtjev NOS-a BiH, 22. studenog 2017. godine odobrio:

- *Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH), i*
- *Pravila za dnevne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Kako SEE CAO ne pokriva unutardnevnu dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta, to su na zahtjev NOS-a BiH istom odlukom DERK-a odobrena i:

- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i EMS AD Beograd (EMS),*
- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i Crnogorskog elektro-prijenosnog sustava AD (CGES), i*
- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Hrvatskog operatora prijenosnog sustava (HOPS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Dodjelu prijenosnih kapaciteta i u 2018. godini na granici sa Srbijom putem godišnjih i mjesečnih aukcija provodi Elektromreža Srbije (EMS), a dnevne i unutardnevne aukcije provodi NOS BiH. Unutardnevne aukcije na granici sa Hrvatskom provodi HOPS, a na granici sa Crnom Gorom NOS BiH.

Prekogranična tercijarna regulacija

Tijekom 2017. godine NOS BiH je sa susjednim operatorima sustava pokrenuo aktivnosti na uspostavi modela koji omogućava prekograničnu razmjenu tercijarne regulacione električne energije. Nakon što je u tom smislu registriran virtualni prekogranični dalekovod, NOS BiH je podnio DERK-u na odobrenje *Ugovor o uzajamnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacione električne energije radi osiguravanja sustavnih usluga iz inozemstva za elektroenergetske sustave Bosne i Hercegovine i Srbije*. Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je ovaj Ugovor 11. listopada 2017. godine.

Predmet Ugovora je pružanje pomoći u vidu uzajamne isporuke prekogranične tercijarne regulacione energije u cilju povećanja sigurnosti i pouzdanosti rada dva elektroenergetska sustava. Na ovaj način se formalizira prekogranična razmjena jednog od

proizvoda na balansnom tržištu za koji je prema ranijoj terminologiji korišten naziv 'havarijska energija'. Za obračun transakcija koristi se virtualni dalekovod registriran na SCADA sustavima dva operatora sustava preko kojeg se simulira razmjena, što je u skladu sa odredbama *Operativnog priručnika ENTSO-E za kontinentalnu Europu* (eng. *ENTSO-E Continental Europe Operation Handbook*). Za potrebe razmjene energije u fizičkom smislu koristi se preostali raspoloživi prekogranični kapacitet, nakon završetka unutardnevne alokacije kapaciteta.

Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini i operator prijenosnog sustava u Srbiji, Elektromreža Srbije, zaključili su ovaj Ugovor 16. studenog 2017. godine. Njegovom primjenom ispunjava se dio obveza Bosne i Hercegovine po pitanju mjera iz Mape puta za implementaciju WB6 inicijative, koji se odnosi na prekograničnu razmjenu usluga balansiranja.

3.3 Postupci licenciranja

Tijekom 2017. godine DERK je izdao šest licenci za različite djelatnosti, a u vrijeme izrade ovog Izvješća, intenzivno radi na rješavanju zahtjeva koji je radi obnove licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom podnio Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo.

U listopadu 2017. godine zbog isteka roka važenja prethodne, a nakon provedenog postupka, izdana je nova licenca Javnom poduzeću za komunalne djelatnosti Komunalno Brčko d.o.o. Brčko za trgovinu i opskrbu električnom energijom na teritoriju Bosne i Hercegovine. Ova licenca je izdana za razdoblje od 1. studenog 2017. do 31. listopada 2022. godine.

Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom provedeni su postupci i obnovljene licence sa razdobljem važenja od pet godina sljedećim subjektima:

- HSE BH Energetsko poduzeće d.o.o. Sarajevo (kolovoz 2017. godine)
- EFT-Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari (listopad 2017. godine),
- MH Elektroprivreda Republike Srpske – Matično poduzeće, a.d. Trebinje (studenj 2017. godine),
- JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar (studenj 2017. godine), i
- JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo (studenj 2017. godine).

Sve licence za djelatnost međunarodne trgovine koje su izdane nakon siječnja 2016. godine koriste se u skladu sa *Standardnim uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti*

međunarodne trgovine električnom energijom. Donošenjem ovih uvjeta, kao standardnog i unaprijed poznatog skupa regula o pravima i obvezama vlasnika licence (čije se prihvatanje potvrđuje podnošenjem pismene izjave već uz sam zahtjev za dobijanje licence), DERK je dodatno pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja ove vrste licence koji je u praksi najbrojniji. Time je značajno reducirana i količina dokumenata koja je ranije iz formalno-postupovnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnositeljem zahtjeva i zainteresiranim trećim osobama.

Nakon prijave izvršene promjene sjedišta, odnosno adrese licenciranog subjekta, donesena je odluka o nastavku korištenja licence na novoregistriranoj adresi za Proenergy d.o.o. Mostar (listopad 2017. godine). U obradi su dva zahtjeva iz prosinca 2017. godine za nastavak korištenja licenci zbog promjene naziva vlasnika licence (Prvo plinarsko društvo d.o.o. Sarajevo u Erdal d.o.o. Sarajevo, i HEP-Trade d.o.o. Mostar u HEP Energija d.o.o. Mostar).

Pored kompanija koje su već navedene u ovom dijelu izvješća kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, u prethodnom razdoblju u istom statusu registrirani su i Energy Financing Team d.o.o. Bileća, Ezpada d.o.o. Mostar, Comsar Energy Trading d.o.o. Banja Luka, Axpo d.o.o. Sarajevo, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, Interenergo d.o.o. Sarajevo, Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo, GEN-I d.o.o. Sarajevo, Alpiq Energija BH d.o.o. Sarajevo i G-Petrol d.o.o. Sarajevo. Dakle, licencu za međunarodnu trgovinu na kraju 2017. godine posjeduje 19 subjekata.

LE Trading BH d.o.o. Banja Luka, koji u prethodnom razdoblju nije imao licencu DERK-a, tijekom 2016. godine podnio je nepotpun zahtjev za izdavanje privremene licence za djelatnost međunarodne trgovine. Kako podnositelj zahtjeva ni na ponovljeni poziv nije otklonio predočene mu nedostatke zahtjeva, DERK je sredinom svibnja 2017. godine donio zaključak kojim je taj zahtjev odbačen kao nepotpun.

Postupak izdavanja licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, pokrenut na zahtjev Društva Inteh d.o.o. Banja Luka, zaključkom DERK-a prekinut je u lipnju 2017. godine radi odustajanja podnositelja od zahtjeva.

Licencu za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava ima Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, a za djelatnost prijenosa električne energije Elektroprijenos Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka. JP Komunalno Brčko d.o.o. Brčko je u posjedu licence za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH i licence za obavljanje djelatnosti trgovine i opskrbe električnom energijom na teritoriju BiH.

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je svake godine, pa i ove, u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u pregledima dalekovoda koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u travnju 2017. godine donio odgovarajuće zaključke.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

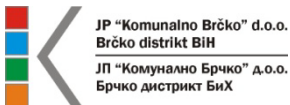
Tijekom godine u okviru svojih redovitih aktivnosti Državna regulatorna komisija za električnu energiju prati usuglašenost rada licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, a prije svega nadzorom reguliranih subjekata NOS BiH, Elektroprijenos BiH i JP Komunalno Brčko.

Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovitih i izvanrednih izvješća koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnja, polugodišnja, mjesečna i dnevna izvješća o pojedinim aktivnostima, kako onim financijske, tako i tehničke i organizacijske naravi. Također, dostupna su i izvješća vlasnika licenci o izvanrednim pogonskim događajima u sustavu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju direktan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, naročito prigodom analize financijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

Tijekom rujna i listopada 2017. godine obavljene su posjete sljedećim reguliranim subjektima:

- JP Komunalno Brčko,
- Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, i
- Elektroprijenos Bosne i Hercegovine.

Državna regulatorna komisija je podsjetila JP Komunalno Brčko na neophodnost rješavanja vlasničkih odnosa nad temeljnim sredstvima u funkciji distribucije i opskrbe električnom energijom, a koja se vode kao temeljna sredstva Vlade Brčko Distrikta BiH, dok JP Komunalno Brčko ima pravo služnosti. DERK je još jednom naglasio neophodnost ispunjavanja obveza koje se odnose na potpuno računovodstveno razdvajanje djelatnosti distribucije i opskrbe, kao i ovih djelatnosti u odnosu na druge djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada). Vlasnik licence je pozvan da podnese zahtjev za ažuriranja priloga licence za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije, odnosno *Pregleda objekata* koji se koriste za tu djelatnost.

Komunalno Brčko je pozvano da preispita tretman ‘zajedničke potrošnje’ na razini poduzeća, te da iznađe rješenje kako bi se električna energija koja se isporučuje drugim radnim jedinicama fakturirala i naplatila od njih. DERK je izrazio očekivanje da Komunalno Brčko poduzme aktivnosti na osposobljavanju službe koja se bavi opskrbom i trgovinom električnom energijom, kako bi ona poduzimala aktivnosti i radnje kojima bi se preduprijedile ili svele na prihvatljivu mjeru posljedice fluktuacija cijena na tržištu električne energije, naglašavajući da se nabavi električne energije treba pristupiti pravovremeno i na fleksibilniji način.

Ukazano je na neopodnost razvoja zakonskog okvira u Brčko Distriktu BiH, a u cilju što kvalitetnijeg i pravovremenog odgovora na sve promjene koje se dešavaju u energetske sektoru, naročito kada su u pitanju obnovljivi izvori energije, efikasna kogeneracija i energetska efikasnost.

Nakon obavljene posjete u funkciji regulatornog nadzora DERK je pozvao NOS BiH da se odgovorno odnosi prema okviru i strukturi odobrenih troškova i rashoda, te da poduzme sve neophodne radnje i mjere za unapređenje upravljanja troškovima i rashodima, posebno vodeći računa o broju zaposlenih. Ukazano je na obvezu poštivanja rokova za reviziju i dostavu Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže (do kraja listopada tekuće godine za razdoblje koji pokriva narednih deset godina).

Naloženo je praćenje kvaliteta napona u skladu sa standardom EN 50160 i utjecajem velikih potrošača na kvalitet napona u točkama priključenja na prijenosnu mrežu.

Naglašena je neophodnost pravovremenog i potpunog izvješćivanja o međunarodnim aktivnostima NOS-a BiH uključujući aktivnosti u okviru Centra za koordinaciju sigurnosti (SCC), Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO), Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E), kao i o aktualnom statusu i provedbi sporazuma na razini Kontrolnog bloka SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina).

U okviru regulatornog nadzora tražena je sveobuhvatna informacija o Ugovoru koji se odnosi na kupovinu objekta za rezervni centar NOS-a BiH, kao i informacija o svim aktivnostima i predradnjama koje su dovele do zaključenja pomenutog Ugovora. U vrijeme izrade ovog Izvješća (prosinac 2017. godine) DERK-u nije dostavljena kompletna dokumentacija po ovoj problematici.

U cilju povećanja transparentnosti, uključujući informiranje i kvalitetnu interakciju sudionika na tržištu, istaknut je značaj pravovremene objave pravila, propisa, formulara i drugih dokumenata, kao i ažuriranja energetske pokazatelja i drugih

informacija u okviru internet prezentacije NOS-a BiH, kako na jezicima koji su u službenoj upotrebi u BiH, tako i na engleskom jeziku.

U okviru regulatornog nadzora DERK je od Elektroprivreda BiH zatražio dostavu Godišnjeg izvješća o radu, te da izvješća o provedbi odobrenog Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže i Plana investicija dostavlja u obliku tabličnih pregleda, uz podsjećanje na pridržavanje propisane dinamike u dostavi novih planskih dokumenata na odobrenje.

Elektroprivreda BiH je pozvan da dugogodišnju problematiku visokih napona u prijenosnoj mreži riješi što prije, uz potrebno informiranje nadležnog regulatora o svim aktivnostima koje se planiraju poduzeti, kao i eventualnim novonastalim prilikama i novim studijama iz ove oblasti. U pogledu potraživanja od korisnika usluga, Kompanija je pozvana da dostavi informaciju o stanju neizmirenih financijskih obveza i poduzetim aktivnostima koje su poduzete u svrhu naplate istih. Također, kako planirana značajna ulaganja u telekomunikacijsku opremu nisu dovoljno obrazložena u planskim dokumentima, tražena je detaljna informacija po ovoj problematici.

Zatražena je informacija o svim dalekovodima 110 kV koji se trenutno koriste na nižim naponskim razinama u svrhu opskrbe distribucijskih čvorišta, kao i prijedlog radnji za prevazilaženje takve prakse. Posebno je ukazano na neophodnost konstantnog poboljšanja kvalitete usluga, prvenstveno kroz unapređivanje pogonske spremnosti objekata i vodova, te izgradnju nove infrastrukture u cilju pouzdane opskrbe i priključenja novih korisnika.

Tijekom prosinca 2017. godine, radi kontrole obavljanja licencirane aktivnosti i utvrđivanja činjenica o ispunjavanju propisanih uvjeta za korištenje licence, obavljen je regulatorni nadzor međunarodnih trgovaca električne energije: Proenergy d.o.o. Mostar, Ezpada d.o.o. Mostar, HSE Energetsko poduzeće d.o.o. Sarajevo i Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo.

Tom prigodom naglašena je neophodnost permanentnog zadovoljavanja općih i specifičnih kriterija (u slučaju obavljanja drugih djelatnosti vlasnik licence je dužan osigurati računovodstveno razdvajanje licencirane od drugih djelatnosti).

Istaknute su obveze poštivanja tarifa, te Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa, uz pravo sudjelovanja u radu tehničkih komiteta. Također, tijekom posjeta izvršeni su uvidi i u druge poslovne dokumente međunarodnih trgovaca, prikupljene informacije o problemima sa kojima se suočavaju pojedini subjekti, te sugerirana povećana pozornost u pojedinim aspektima obavljanja licencirane djelatnosti koji mogu ugroziti poštivanje propisanih uvjeta korištenja licence.

Sagledano je trenutno financijsko stanje subjekata u svjetlu ispunjavanja propisanih uvjeta vezanih za visinu upisanog kapitala, te financijsku stabilnost vlasnika licenci.

Tijekom nadzora evidentiran je interes međunarodnih trgovaca za djelovanje na maloprodajnom tržištu električne energije.

3.5 Rješavanje sporova

Rješavanje sporova među korisnicima prijenosnog sustava dio je nadležnosti i ovlasti Državne regulatorne komisije za električnu energiju. Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne su prva dva subjekta koja su zatražila od DERK-a da djeluje u ovoj funkciji i razriješi njihov višegodišnji spor. Spor je nastao zbog razlika u gledištima o postojanju obveze jedne strane da drugoj strani plati troškove naknade za priključenje Hidrelektre (HE) Mostarsko blato na prijenosnu mrežu.

Smatrajući da su obje strane dostavile dovoljno dokaza na temelju kojih se može pravilno i potpuno utvrditi činjenično stanje, DERK je spor riješio po skraćenom postupku, poštivajući unaprijed propisana pravila i poduzimajući sve postupovnoppravne radnje takvog postupka koje obuhvataju pružanje mogućnosti stranama u sporu i javnosti da prigovaraju takvoj namjeri DERK-a.

Odluka DERK-a kojom se Elektroprivredi HZHB nalaže plaćanje fiksnog dijela naknade za priključak HE Mostarsko blato na prijenosnu mrežu, donesena je 26. siječnja 2017. godine. Razmatrajući sve podnesene dokaze i rješavajući predmetni spor, DERK je utvrdio da među stranama, u osnovi, nema spornih činjenica jer niti jedna strana u postupku nije osporavala i prigovarala dokazima druge strane ili ih dovodila u pitanje. Stoga su na takvo činjenično stanje primjenjena opća, unaprijed određena i za sve investitore izvjesna pravila utvrđena *Pravilnikom o priključku*.

Rješavajući predmetni spor, DERK se kretao u granicama postavljenih zahtjeva, te svojih ovlasti i obveza u osiguravanju fer i nediskriminirajućeg pristupa prijenosnoj mreži. Ta obveza podrazumijeva jednakopravnost svih subjekata koji se priključuju ili su već priključeni na prijenosnu mrežu, a nisu dovodili u pitanje obvezu plaćanja naknade za priključak.

Odluka Državne regulatorne komisije je obvezujuća ali ne isključuje pravo bilo koje strane u sporu za pokretanje postupka pred nadležnim sudom, što je Elektroprivreda HZHB iskoristila (vidjeti sekciju 3.10 Izvješća, dio *Aktualni i riješeni sudski sporovi*).

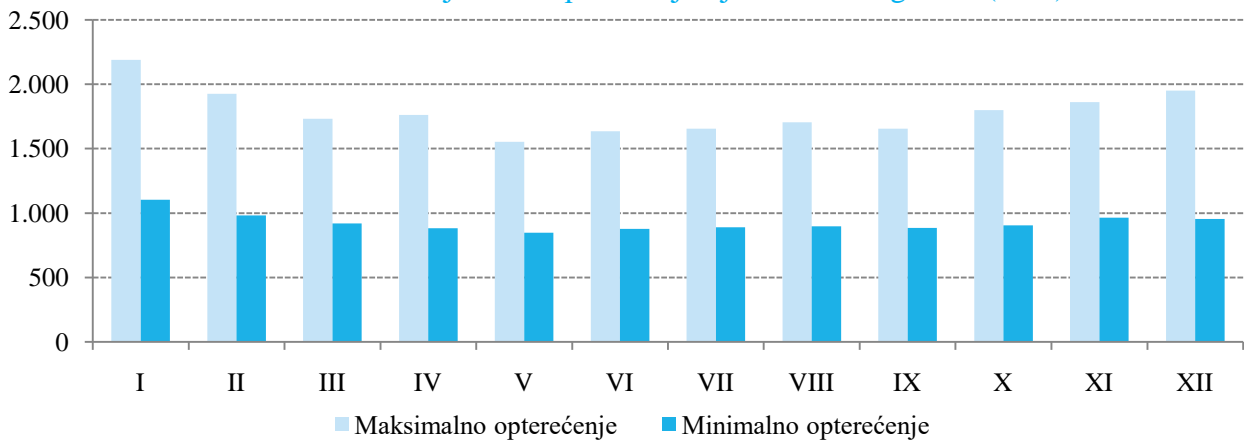
3.6 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku godine radio stabilno i bez većih problema, i pored izrazito nepovoljnih vremenskih i hidroloških prilika. Svim korisnicima sustava je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvalitete. Izvršeni su svi planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicijskog održavanja.

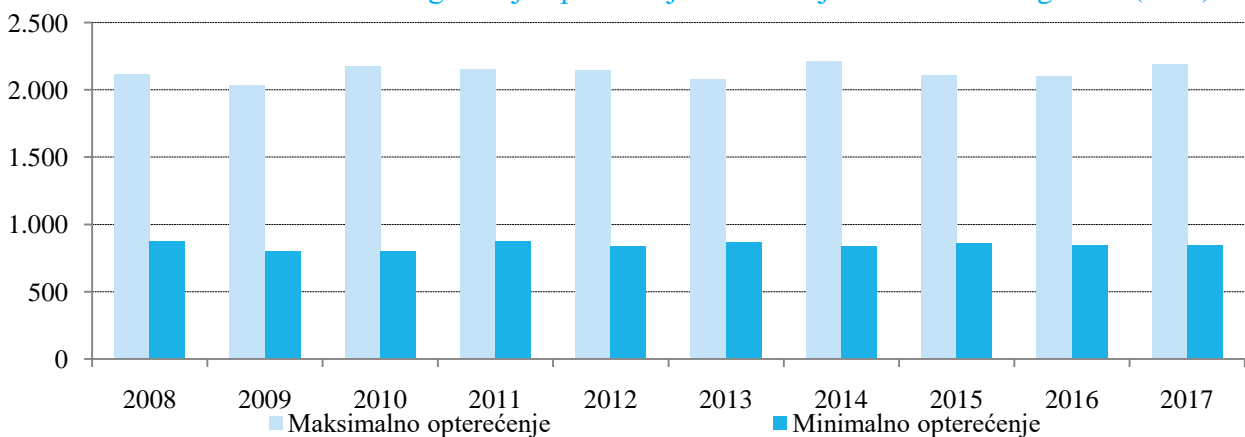
Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava od 2.189 MW zabilježeno je 11. siječnja 2017. godine u osamnaestom satu, dok je maksimalna dnevna potrošnja od 44.294 MWh električne energije ostvarena 11. siječnja 2017. godine. Minimalno opterećenje od 847 MW zabilježeno je 2. svibnja 2017. godine u četvrtom satu, a minimalna dnevna potrošnja u iznosu od 26.674 MWh ostvarena je 1. svibnja 2017. godine. Maksimalno i minimalno opterećenje tijekom 2017. godine prikazano je na slici 1, a za prethodnih deset godina na slici 2.

Neželjena odstupanja od deklariranih programa razmjene u Kontrolnom bloku SHB u cijeloj 2017. godini iznosila su ukupno 31 GWh za sate u kojima je registriran manjak u regulacijskom području BiH, a za sate kada je registriran višak električne

Slika 1. Maksimalno i minimalno mjesečno opterećenje tijekom 2017. godine (MW)

Slika 2. Maksimalno i minimalno godišnje opterećenje u razdoblju 2008. – 2017. godina (MW)

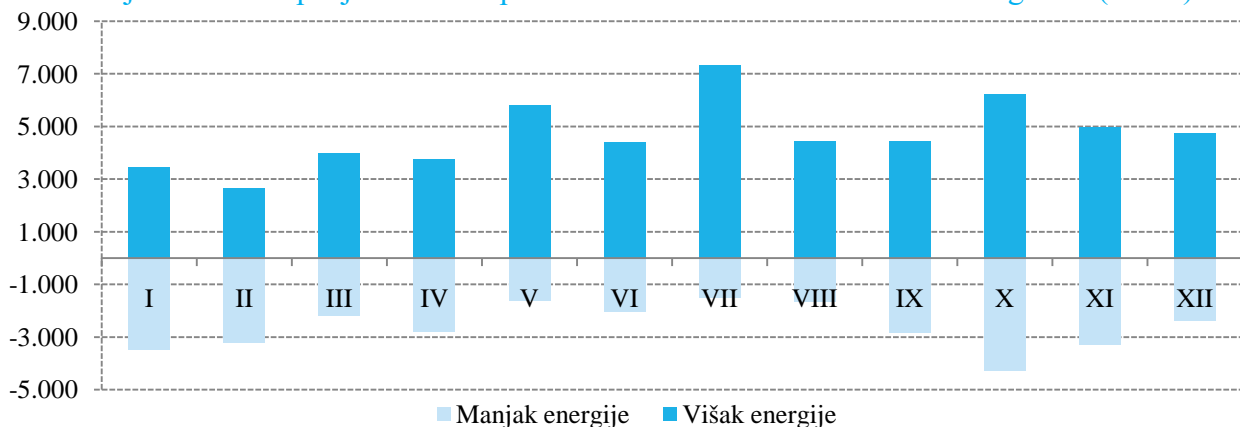
energije ukupno 56 GWh. Mjesečna odstupanja elektroenergetskog sustava BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2017. godini prikazana su na slici 3. Maksimalni satni manjak električne energije (odstupanje prema dolje) zabilježen je u listopadu u iznosu od 179 MWh/h, a maksimalni višak (odstupanje prema gore), također u listopadu 2017. godine u iznosu 157 MWh/h.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 17.995,5 GWh, što je 5,6 % manje nego u 2016. godini. Prijenosni gubici iznosili su 341,5 GWh, odnosno 1,90 % od ukupne energije u prijenosnom sustavu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.005,9 GWh ili 9,88 % u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniža razina u povijesti elektroenergetskog sektora BiH. Procenat prijenosnih i distributivnih gubitaka prikazan je na slici 4.

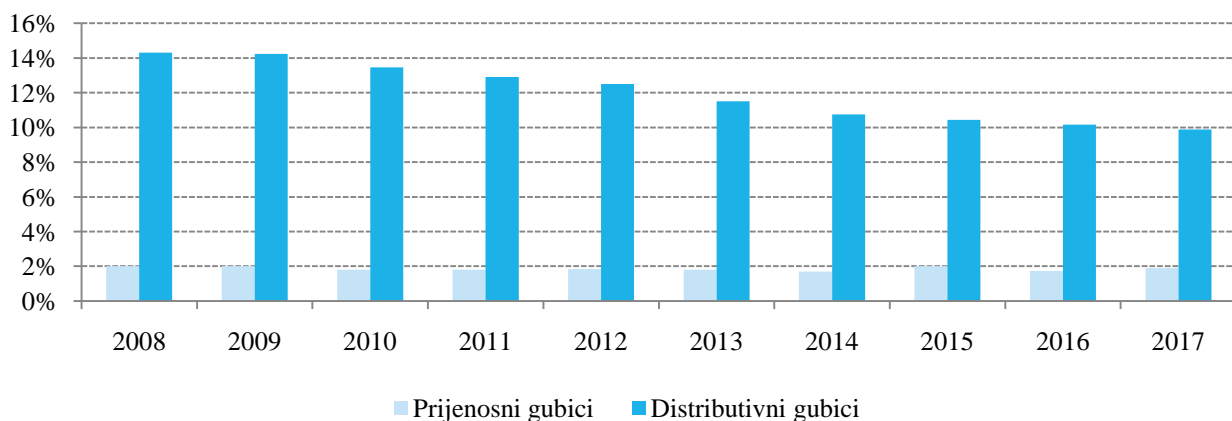
U 2017. godini izvršena su 202 crpna ciklusa CHE Čapljina, tijekom kojih je elektrana iz prijenosnog sustava preuzela 266 GWh i proizvela 197 GWh. Ukupna proizvodnja ove elektrane iznosila je 278 GWh električne energije.

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji ENS (eng. *Energy Not Supplied*) usljed neplaniranih prekida opskrbe (ENS_{nepl}),

Slika 3. Mjesečna odstupanja EES BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2017. godini (MWh)

Slika 4. Prijenosni i distributivni gubici

Tablica 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2013		2014		2015		2016		2017	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nepI}	494,74	17.484	420,75	35.458	467,22	21.017	528,46	15.975	1.362,35	16.594
ENS _{pl}	1.362,40	29.940	1.328,79	25.646	1.244,37	58.363	287,16	25.032	1.633,75	24.817
<i>Ukupno</i>	1.857,14	47.424	1.749,54	61.104	1.711,59	79.380	815,62	41.007	2.996,10	41.411

Tablica 2. Prosječno trajanje prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₃	4,4568	9,4367	6,2339	10,8451	3,5897	9,4802	8,9578	3,8633	10,8216	9,1419	3,4251	3,8644
AIT ₂₀₁₄	4,0226	0,9460	7,6195	7,8256	1,4890	21,1840	4,1355	5,0214	14,1595	5,8988	7,6719	2,8193
AIT ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
AIT ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055
AIT ₂₀₁₇	5,3071	2,7625	3,0089	11,4069	4,2718	10,4772	9,7140	4,2352	8,5023	15,9486	3,2145	4,8497

kao i o neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u elektroenergetskom sustavu BiH u prethodnih pet godina, dati su u tablici 1. Uočljivo je da ukupna neisporučena energija, nakon opadajućeg trenda do 2016. godine, u 2017. godini bilježi značajan porast.

Tablica 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Kada su u pitanju investicije u prijenosnu mrežu, ukupna raspoloživa vlastita sredstva Elektroprijenosa BiH za investicijsko ulaganje u 2017. godini su iznosila 255.178.372 KM. Vrijednost materijala koji je osiguran u prethodnom razdoblju je 3.282.571 KM. Ukupna vlastita sredstva u 2017. godini obuhvataju prenesena sredstva po planu investicija za 2016. godinu u iznosu od 195.114.624 KM, od čega su ugovorene obveze 38.804.389 KM, sredstva za investicijske projekte kod kojih su procedure nabave u tijeku 100.545.226 KM i sredstva za investicijske projekte kod kojih su procedure nabava u pripremi 55.765.009 KM. Sredstva od amortizacije za 2017. godinu iznose 50.950.684 KM.

Tijekom 2017. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. U rad su puštene nove trafostanice TS 110/x kV Čitluk 2, Gradiška 2, Šipovo i Tuzla 3, sa rekonstruiranim ili novim priključnim dalekovodima. Također, u trafostanici Bileća je završena rekonstrukcija visokonaponskog i srednjenaponskog postrojenja i ugradnja novog transformatora, u trafostanicama Sarajevo 15, Mostar 1 i Novi Grad rekonstrukcija i ugradnja novih transformatora, dok su u trafostanicama Bihać, Nova Topola, Sarajevo 10 i Mostar 6

ugrađeni novi transformatori. Izvršeni su svi radovi za priključenje vjetroelektrane Mesihovina po sustavu ulaz – izlaz na 110 kV dalekovod Tomislavgrad – Posušje. Puštanje u rad ove elektrane instalirane snage 50,6 MW se očekuje u ožujku 2018. godine.

Slično kao i prethodnih godina, i u 2017. godini naponske prilike u elektroenergetskom sustavu su često bile iznad propisanih vrijednosti. Glavni uzroci pojave visokih napona u prijenosnoj mreži BiH su:

- slabo opterećeni 400 kV dalekovodi u razdobljima niskog opterećenja konzuma,
- povremena niska potrošnja reaktivne snage konzuma u BiH gledano sa 110 kV mreže (iznimka su situacije niskog radnog opterećenja ali povećane reaktivne snage potrošnje koje nastupaju ljeti, kada značajnije korištenje klima uređaja dovodi do nižih napona u mreži),
- povremen i neplanski rad generatora u BiH u kapacitivnom dijelu pogonskog dijagrama,
- zanemarljiv rad CHE Čapljina u kompenzacijskom režimu,
- blokirani položaji preklopki regulacijskih transformatora,
- nepodešenost prijenosnog odnosa transformatora koji imaju mogućnost promjene istog u beznaponskom stanju,
- nepovoljan utjecaj elektroenergetskih sustava Hrvatske i Crne Gore, posebno Hrvatske, gdje naponi na južnom kraku 400 kV mreže gotovo polovinu vremena godišnje prelaze maksimalno dozvoljenu gornju granicu (TS Konjsko), i
- nedovoljne mogućnosti regulacije napona i reaktivne snage (Q/U regulacije) na naponskoj razini 400 kV.

Radi smanjenja previsokih napona tijekom 2017. godine vršena je regulacija transformatora, nalagano je elektranama da rade u režimu podpobude, a u krajnjoj mjeri se (13 puta) pristupalo i isključivanju 400 kV i 220 kV dalekovoda, vodeći računa o kriteriju sigurnosti, odnosno zadovoljenju tzv. kriterija $n - 1$. Najviši naponi na 400 kV i 220 kV mreži registrirani su u trafostanici TS Trebinje – 444,67 kV, odnosno 253,32 kV, a na 110 kV mreži u trafostanici TS Sarajevo 10 – 128,29 kV.

Tijekom 2017. godine evidentirano je 446 ispada u prijenosnom sustavu, od kojih 193 na 110 kV, 176 na 220 kV i 63 na 400 kV naponu. Pored toga evidentirano je sedam ispada transformatora 400/220 kV, tri ispada transformatora 400/110 kV i četiri ispada transformatora 220/110 kV.

Kvalitet rada elektroenergetskog sustava prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sustava, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tijekom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tijekom godine

Tablica 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

	2013	2014	2015	2016	2017
SAIFI Planirani zastoji	0,83	0,72	0,65	0,55	0,92
SAIFI Neplanirani zastoji	1,01	0,80	0,90	0,97	0,81
SAIFI Ukupno	1,84	1,52	1,56	1,52	1,73
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	124,36	143,84	108,53	92,92	114,66
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	55,69	277,15	76,00	68,61	48,55
SAIDI Ukupno (min/kupcu)	180,05	421,01	184,52	161,53	163,21

Tablica 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade srednjenaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distributivnoj mreži

	2013	2014	2015	2016	2017
SAIFI Planirani zastoji	4,52	3,99	4,12	3,53	3,93
SAIFI Neplanirani zastoji	9,35	7,61	7,76	5,78	7,01
SAIFI Ukupno	13,87	11,60	11,88	9,31	10,94
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	404,33	671,60	365,77	399,12	324,97
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	474,87	678,42	532,99	371,99	465,81
SAIDI Ukupno (min/kupcu)	879,20	1.350,02	898,76	771,18	790,78

Pokazatelji SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosivim objektima, koji su za posljedicu imali prekid opskrbe kupaca direktno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju dužem od tri minute.

U tablicama 3 i 4 predstavljeni su pokazatelji SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tablica 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosiva BiH, a tablica 4 i zastoje na srednjenaponskim odvodima u Elektroprijenosivim transformatorskim stanicama uzrokovane poremećajima u distributivnoj mreži, koji su znatno nepovoljniji, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže, i njenu češću podložnost različitim vrstama kvarova.

Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu BiH dati su u Prilogu A, a karta sustava u Prilogu B.

3.7 Postupci određivanja tarifa

Tarife za kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH

Postupak određivanja tarifnih stavova za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavova za opskrbu električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH pokrenut je u listopadu 2017. godine, po zahtjevu regulirane kompanije – JP Komunalno Brčko.

Formalna javna rasprava u okviru postupka održana je 15. studenog 2017. godine. Nakon što je od regulirane kompanije dobio sve dodatno tražene informacije, uključujući troškove nabave električne energije za naredno razdoblje, DERK je u prosincu 2017. godine donio odluke o tarifama za distribuciju i opskrbu električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH, koje će se primjenjivati od 1. siječnja 2018. godine i zamijeniti odluke koje su važile tijekom 2017. godine.

JP Komunalno Brčko je javni opskrbljivač na području Brčko Distrikta BiH koji svu električnu energiju za opskrbu svojih kupaca nabavlja na veleprodajnom tržištu električne energije. Mada je u svom zahtjevu ova regulirana kompanija tražila da u prosjeku tarife za distribuciju budu povećane 5,4 %, a za opskrbu 24,2 %, DERK svojim odlukama nije promijenio tarife za korištenje distributivne mreže, prosječnu cijenu za opskrbu malih komercijalnih kupaca povećao je 3 %, a za kućanstva 7,6 %. Pri korekcijama cijena uvažen je rast cijena na veleprodajnom tržištu električne energije u 2017. godini, dok su operativni i kapitalni troškovi Komunalnog Brčko u elektroenergetskoj djelatnosti zadržani na dostignutoj razini.

Kućanstva u Brčko Distriktu BiH su u prvoj polovici 2017. godini imala najnižu prosječnu cijenu električne energije u Bosni i Hercegovini (12,71 feninga/kWh). Nove cijene za kućanstva su 3,3 % niže od onih koje plaćaju kupci Elektroprivrede BiH, odnosno 9,4 % od onih koje se plaćaju Elektroprivredi HZHB, a više su 6,4 % u odnosu na kućanstva koja opskrbljuje Elektroprivreda RS. Dakle, nove cijene za kućanstva u Brčko Distriktu BiH su i dalje niže od prosječne cijene za kućanstva u Bosni i Hercegovini.

U okviru tarifnog postupka posebna pozornost posvećena je radu distributivnog sustava u Brčko Distriktu BiH. Distributivni gubici u JP Komunalno Brčko u 2015. godini iznosili su 13,08 %, a u 2016. godini 12,38 % od bruto distributivne potrošnje, što je više od ostvarenih prosječnih veličina u Bosni i Hercegovini, gdje su ovi gubici u isto vrijeme iznosili 10,51 %, odnosno 10,26 %. Stoga je Državna regulatorna komisija za električnu energiju u cilju smanjenja distributivnih gubitaka i njihovog postupnog svođenja na prosjek u BiH, uvažavajući operativne mjere koje provodi JP Komunalno Brčko, nakon što je za 2017. godinu odobrila distributivne gubitke u iznosu od 12 %, u ovom tarifnom postupku za 2018. godinu odobrila iste u iznosu od 11 %.

Tarife za rad neovisnog operatora sustava; tarife za sustavnu i pomoćne usluge

U skladu sa zakonom propisanom obvezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu

godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati svojim tarifama za rad sustava, Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini je u listopadu 2016. godine podnio takav zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2017. godinu. Zahtjevom se tražila tarifa za rad neovisnog operatora sustava u iznosu od 0,07385 feninga/kWh, što bi predstavljalo povećanje od 24,75 %.

Formalna javna rasprava u postupku održana je početkom prosinca 2016. godine. Tom prigodom regulirana kompanija dodatno je obrazložila planirane rashode i troškove za 2017. godinu, dok su umješači iznijeli svoj interes i očekivanja da tarife ostanu na dostignutoj razini.

Na temelju izvedenih analiza zahtijevanih troškova i rashoda podnositelja zahtjeva i svih drugih dostupnih materijala, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 3. travnja 2017. godine donijela odluku kojom je okončan ovaj tarifni postupak. Donesenom odlukom tarifa za rad neovisnog operatora sustava je zadržana na razini od 0,0592 feninga/kWh, koji je u primjeni od 1. siječnja 2016. godine. Dodatno, od datuma primjene ove odluke (1. svibnja 2017. godine), ta tarifa se ne naplaćuje proizvođačima za energiju preuzetu u crpnom načinu rada.

Kako je već opisano u sekciji 3.1 Izvješća, DERK je u lipnju 2017. godine tarifu za sustavnu uslugu smanjio sa 0,3761 feninga/kWh na vrijednost 0,3187 feninga/kWh, uz početak primjene od 1. lipnja 2017. godine.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na vlastitu inicijativu 22. studenog 2017. godine pokrenula novi postupak određivanja tarifa za rad neovisnog operatora sustava i tarifa za sustavnu i pomoćne usluge.

Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini nakon toga je dostavio potrebnu dokumentaciju koja sadrži analitički prikaz svih ostvarenih, procijenjenih i planiranih prihoda i rashoda za 2017. i 2018. godinu, prema kojoj bi tarifa za rad neovisnog operatora sustava i dalje iznosila 0,0592 feninga/kWh.

Tarife se određuju u skladu sa kriterijima navedenim u *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge*. Pri tome, DERK u najvećoj mogućoj mjeri poštuje temeljna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, jednakopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Postupak određivanja tarifa za rad neovisnog operatora sustava i tarifa za sustavnu i pomoćne usluge nastavit će se u 2018. godini, uključujući formalnu javnu raspravu koja će se održati 17. siječnja 2018. godine, na kojoj je omogućeno sudjelovanje pet subjekata u statusu umješača.

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je u studenom 2016. godine podnio zahtjev za izmjenu tarifa za prienos električne energije kojim su predočeni zahtjevi za prihode i rashode, kao i troškovi koje Kompanija namjerava zaračunavati za svoje usluge. Zahtjevom se tražilo da prosječna tarifa za prienos električne energije iznosi 1,058 feninga/kWh, što bi značilo povećanje od 19 %.

DERK je i ovaj tarifni zahtjev rješavao u skladu sa kriterijima i načelima primijenjenim u prethodnim tarifnim postupcima. Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je krajem prosinca 2016. godine.

Razvojem tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini povećan je interes tržišnih sudionika da izravno sudjeluju u tarifnim postupcima u svojstvu umješača. U ovom postupku pored regulirane kompanije, aktivno sudjeluje i pet subjekata kojima je DERK odobrio status umješača, čime je postignut rekordan broj sudionika koji izravno sudjeluju u postupku pred regulatorom.

Konačna odluka u postupku donesena je 3. travnja 2017. godine, uz definirani početak primjene od 1. svibnja 2017. godine. Slijedeći opredjeljenje DERK-a da osigura ujednačen pristup i suodnos u procjeni i odobravanju određenih elemenata tarifnih zahtjeva Neovisnog operatora sustava u BiH i Elektroprijenosa BiH, i tarife za usluge prijenosa električne energije su zadržane na ranijoj razini, koji se u ovom slučaju primjenjuje od 1. srpnja 2015. godine. Dakle, dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju i dalje iznosi 0,578 feninga/kWh, a dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na snagu iznosi 1,472 KM/kW (prosječna prijenosna mrežarina iznosi 0,889 feninga/kWh). Shodno već navedenom opredjeljenju, Komisija je odlučila da se, za energiju preuzetu u crpnom načinu rada, proizvođačima ne naplaćuje tarifa za usluge prijenosa.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na zahtjev regulirane kompanije 14. prosinca 2017. godine pokrenula novi postupak određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije. Svojim zahtjevom Elektroprijenos BiH traži povećanje prosječne tarifa za usluge prijenosa električne energije na iznos od 1,0098 feninga/kWh, odnosno povećanje za 13,6 %.

I ovaj postupak određivanja tarifa nastavit će se u 2018. godini, uključujući formalnu javnu raspravu koja će se održati 18. siječnja 2018. godine, uz mogućnost sudjelovanja pet subjekata u statusu umješača.

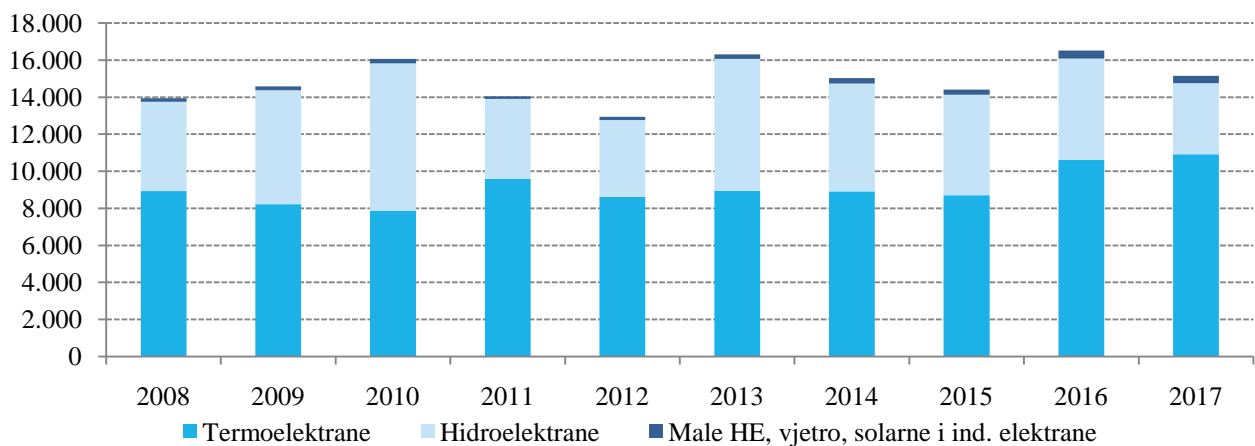
3.8 Tržište električne energije

Nakon što je u Bosni i Hercegovini 2016. godine ostvarena rekordna proizvodnja, tijekom 2017. godine ukupno je proizvedeno 15.151 GWh električne energije, što je 1.358 GWh, odnosno 8,2 % manje u odnosu na prethodnu godinu. Najveći utjecaj na smanjenje proizvodnje imala je izrazito loša hidrološka situacija, sa minimalnom razinom padavina i dotoka, koja se nadovezala na prethodne dvije hidrološki nepovoljne godine.

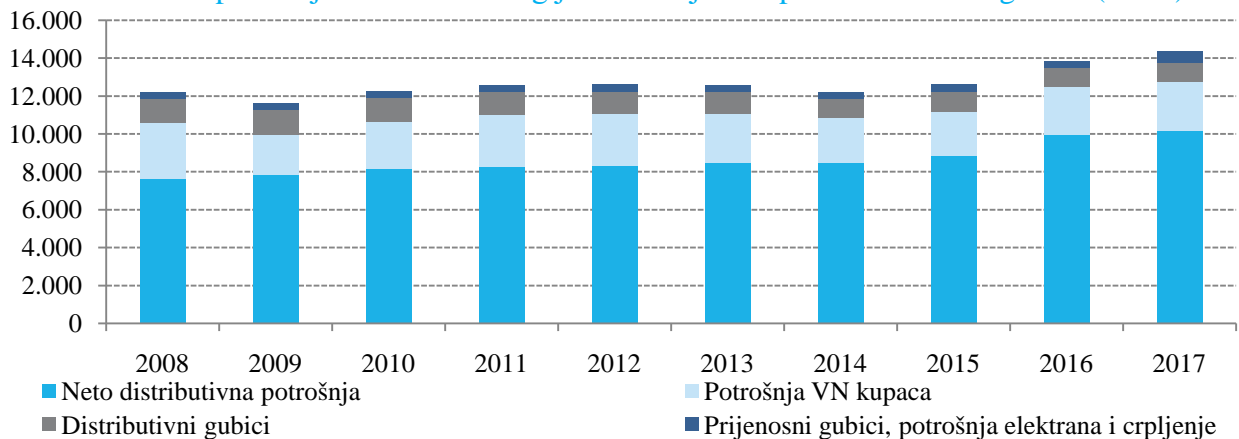
U hidroelektranama je proizvedeno 3.831 GWh, što je čak 29,9 % manje nego u prethodnoj godini i najmanja je zabilježena veličina u razdoblju dužem od 20 godina. S druge strane, proizvodnja u termoelektranama bilježi novi rekord, dostižući iznos od 10.918 GWh koji je 2,9 % viši nego prethodne godine.

Proizvodnja iz manjih obnovljivih izvora iznosila je 380,2 GWh, što je 5,1 % manje u odnosu na 2016. godinu. Posljedica je to već navedenih loših hidroloških prilika. Ipak, i dalje dominantan udio u ovoj kategoriji imaju male hidroelektrane (352,27 GWh, odnosno 92,6 %), dok je u solarnim elektranama proizvedeno 21,16 GWh (5,6 %), u elektranama na biomasu 6,79 GWh (1,8 %) i u vjetroelektranama 0,03 GWh. Značajan dio

Slika 5. Struktura proizvodnje električne energije u BiH tijekom prethodnih deset godina (GWh)

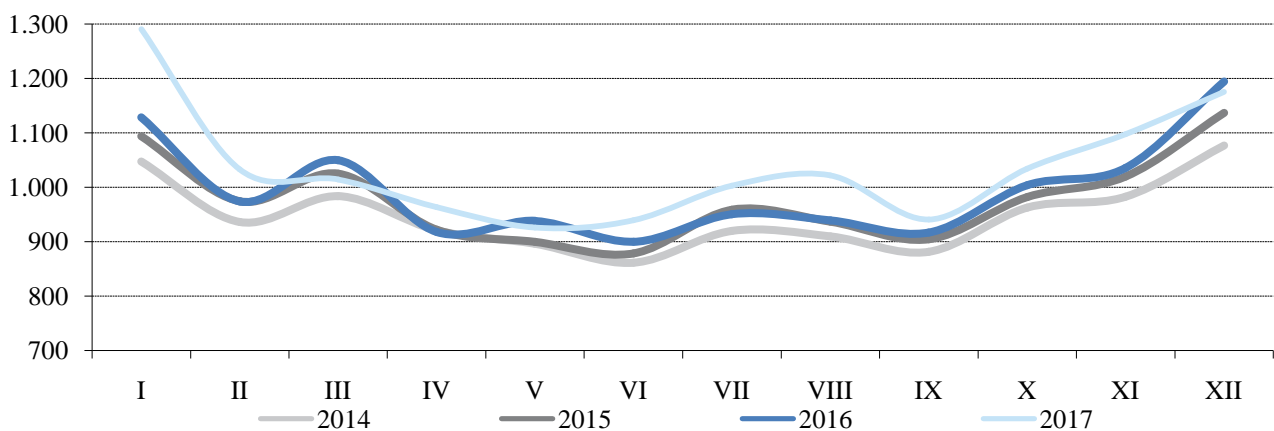
Slika 6. Struktura potrošnje električne energije u BiH tijekom prethodnih deset godina (GWh)

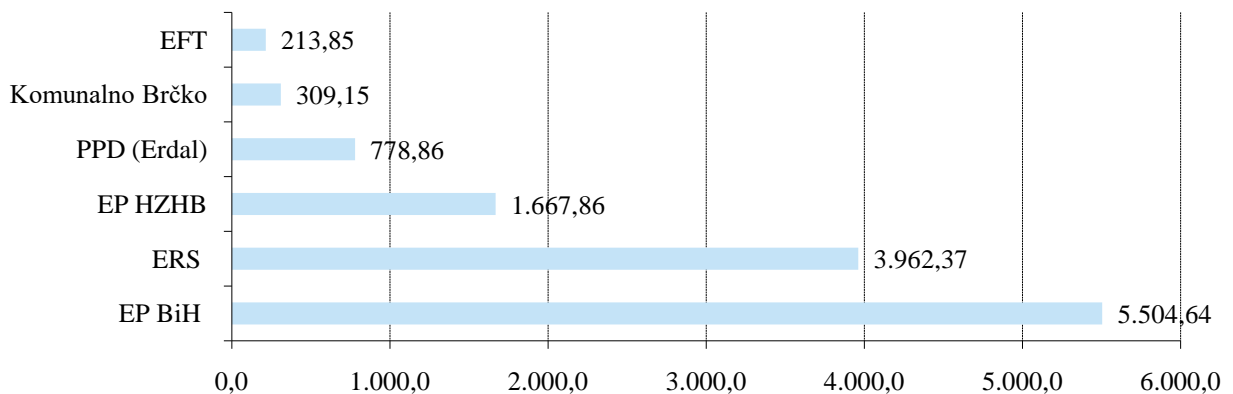
proizvodnje iz manjih obnovljivih izvora imaju neovisni proizvođači u čijim objektima je proizvedeno 277,65 GWh (73 %), dok je ostatak proizveden u elektranama u vlasništvu elektroprivreda. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 21,33 GWh. Struktura proizvodnje tijekom prethodnih deset godina prikazana je na slici 5, a na slici 6 struktura ukupne potrošnje električne energije u BiH.

U Bosni i Hercegovini je u 2017. godini ostvarena rekordna ukupna potrošnja električne energije u iznosu od 13.366 GWh, što je 501 GWh, odnosno 3,9 % više nego prethodne godine. Ovom povećanju doprinijela su 202 crpna ciklusa CHE Čapljina, tijekom kojih je ova elektrana iz prijenosnog sustava preuzela 266 GWh i proizvela 197 GWh. Adekvatnim korištenjem svojih tehničkih kapaciteta koji omogućavaju kupovinu jeftinije noćne energije i prodaju skuplje vršne energije, i u vrlo nepovoljnim hidrološkim uvjetima CHE Čapljina ostvarila je značajne ekonomske rezultate i povećala svoju ukupnu proizvodnju dostižući iznos od 278 GWh. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sustav povećana je 3,8 % i iznosila je 2.562 GWh. I distributivna potrošnja zabilježila je rast, iznosila je 10.179 GWh ili 1,9 % više nego u prethodnoj godini.

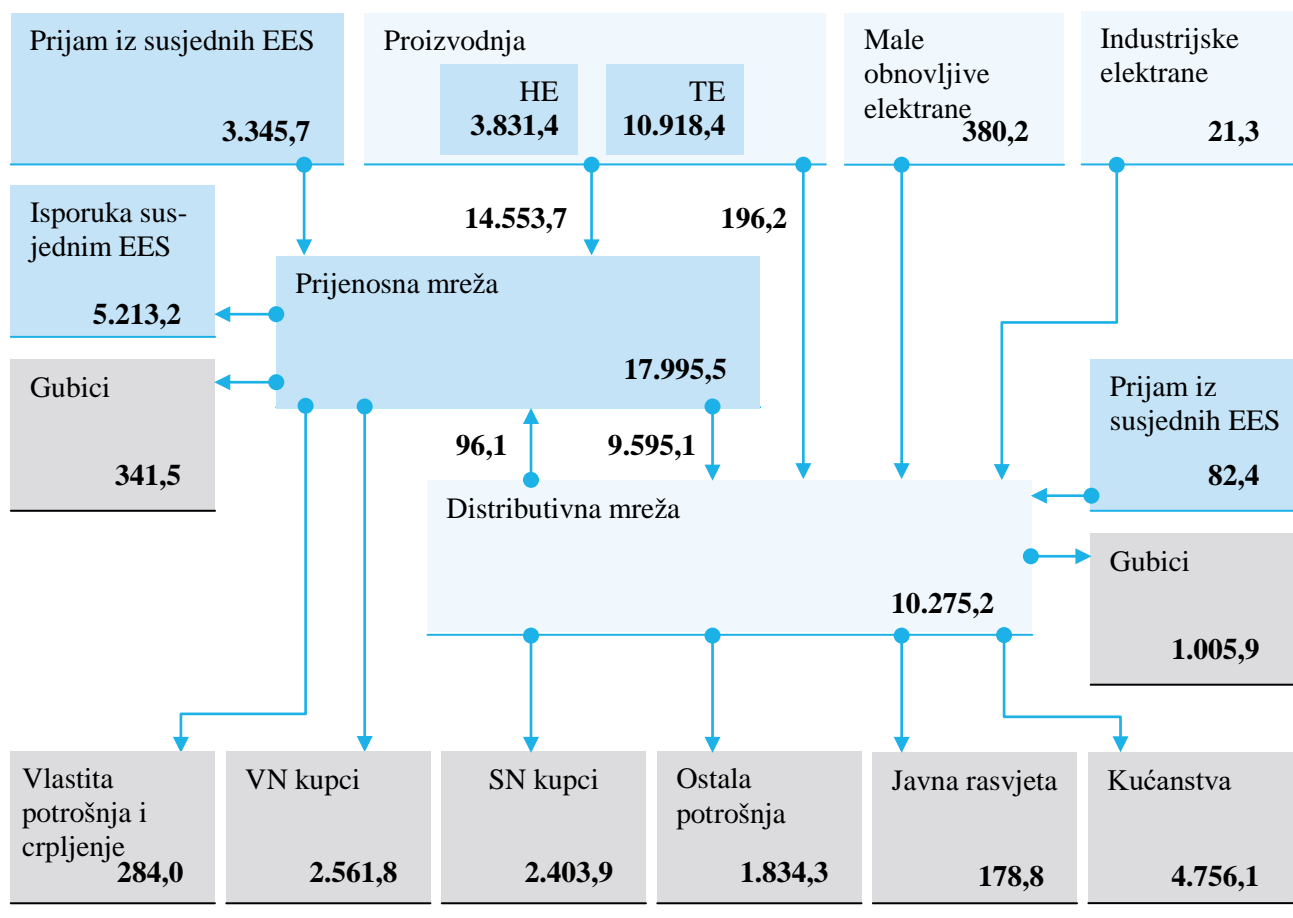
Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2017. godini, po opskrbljivačima (GWh)

Slika 9. Ostvarene bilančne veličine u 2017. godini (GWh)

Ukupno preuzimanje električne energije iz prijenosnog sustava iznosilo je 12.441 GWh što predstavlja povećanje od 4,1 % u odnosu na 2016. godinu. U siječnju 2017. godine zabilježeno je rekordno mjesečno preuzimanje energije iz prijenosnog sustava u iznosu od 1.291,1 GWh (ranije najveće preuzimanje energije od 1.194,4 GWh zabilježeno u prosincu 2016. godine). Podaci o energiji preuzetoj iz prijenosnog sustava prikazani su na slici 7, po mjesecima, te na slici 8 po opskrbljivačima.

Razlika ukupne proizvodnje i potrošnje u BiH, odnosno bilančni suficit u 2017. godini iznosio je 1.785 GWh, što je za 1.859 GWh manje nego u prethodnoj godini. Bilančne elektroenergetske veličine ostvarene u 2017. godini pregledno su prikazane na slici 9. Bilančne veličine i elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine dati su u prilozima C i D.

Tržište električne energije u regiji

Na tržištu električne energije u jugoistočnoj Europi, koje je od izravnog interesa za elektroprivredne subjekta iz BiH, niz godina bio je prisutan trend pada veleprodajnih cijena. U 2017. godini ovaj trend je zaustavljen i cijene električne energije zabilježile su

Tablica 5. Cijene električne energije na burzama (€/MWh)

<i>Burzovni indeksi</i>	<i>Prosječna cijena</i>	<i>Maksimalna cijena</i>	<i>Minimalna cijena</i>
Phelix	34,21	101,92	-52,11
ELIX	36,23	133,15	-2,75
SIPX	49,52	114,25	3,21
HUPXDAM	50,36	150,02	11,80
OPCOM	48,17	112,06	11,95
SEEPEX	51,70	151,31	9,89
CROPEX	52,34	158,79	17,44

Phelix – Indeks Europske burze za energiju (EEX) za Austriju i Njemačku

ELIX – Europski burzovni index EEX-a

SIPX – Indeks Slovenačke burze

HUPXDAM – Indeks Mađarske energetske burze (HUPX) za dan unaprijed

OPCOM – Rumunjski burzovni indeks

SEEPEX – Srpski burzovni index

CROPEX – Hrvatski burzovni index

određeni porast. Temeljni razlog za ovu promjenu je deficit energije u regiji, kao posljedica smanjene proizvodnje u hidroelektranama zbog izrazito nepovoljnih hidroloških prilika. Dok su, prema pokazateljima Mađarske energetske burze (HUPX), u većem dijelu 2016. godine cijene na veleprodajnom tržištu bile manje od 40 €/MWh, tijekom 2017. godine one su bile u opsegu 45 – 55 €/MWh, a u zadnjem kvartalu i iznad tih vrijednosti. U tablici 5 prikazane su cijene električne energije na značajnijim burzama sa aspekta regije jugoistočne Europe.

Tržište električne energije u BiH

Ukupna potrošnja električne energije u Bosni i Hercegovini u 2017. godini iznosila je 13.366 GWh ili 3,9 % više nego u prethodnoj godini. Kupci priključeni na prijenosni sustav su preuzeli 2.562 GWh, što je povećanje za 3,8 %. Na distributivnoj mreži preuzeto je 10.179 GWh ili 1,9 % više nego u prethodnoj godini, od čega se 9.173 GWh odnosi se na preuzimanje krajnjih kupaca, a 1.006 GWh na gubitke distribucije. Ukupna prodaja krajnjim kupcima u BiH povećana je 2,2 % i iznosila je 11.735 GWh.

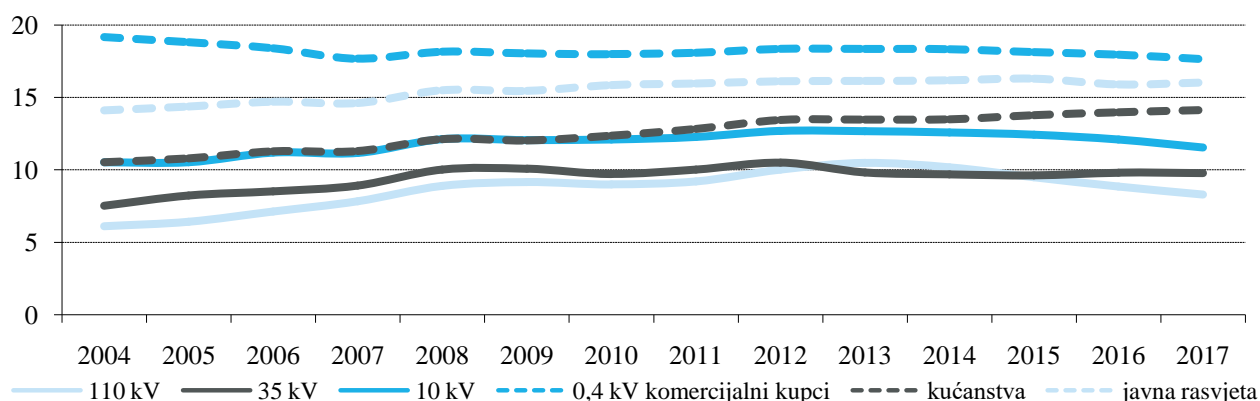
Nadležne regulatorne komisije u BiH više ne utvrđuju tarifne stavove za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Još istekom 2014. godine prestala je regulacija tarifa za opskrbu za sve kupce, osim za kućanstva i kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV), a praksa regulacije tarifa za usluge distribucije je zadržana. Od 1. siječnja 2015.

godine svi kupci električne energije u BiH imaju mogućnost da biraju svog opskrbljivača na tržištu. Kupci koji ne odaberu opskrbljivača na tržištu mogu se opskrbljivati kod javnih opskrbljivača po cijenama za javnu opskrbu, a kućanstva i mali kupci u okviru univerzalne usluge po reguliranim cijenama.

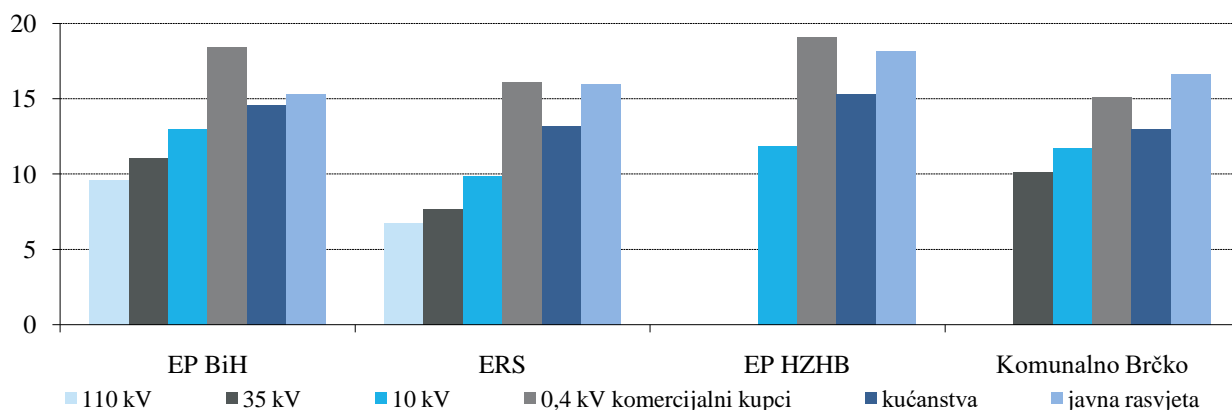
Mogućnost opskrbe u okviru univerzalne usluge tijekom 2017. godine koristila su sva kućanstva u BiH i najveći broj kupaca iz kategorije ‘ostala potrošnja’. Prosječna cijena električne energije za te kupce iznosila je 15,10 feninga/kWh i nešto je veća nego u 2016. godini kada je iznosila 15,07 feninga/kWh. Pri tome je prosječna cijena za kućanstva iznosila 14,12 feninga/kWh sa porastom od 1,0 %, dok je prosječna cijena za kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ bila 17,65 feninga/kWh i smanjena je za 1,7 % u odnosu na 2016. godinu.

I iz ovih podataka vidljivo je da regulatorne komisije u Bosni i Hercegovini djeluju na postupnom uklanjanju naslijeđenih unakrsnih subvencija između pojedinih kategorija kupaca električne energije, koje se odvija u skladu sa najboljom međunarodnom regulatornom praksom, uz izbjegavanje tzv. ‘tarifnih šokova’. Takav evidentan trend smanjenja odnosa prosječne cijene za male komercijalne kupce i kućanstva u

Slika 10. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)

Slika 11. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)

Tablica 6. Broj kupaca električne energije u BiH

	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Kućanstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	5	64	844	63.218	688.170	4.295	756.596
Elektroprivreda RS	12	37	1.057	35.156	518.162	1.773	556.197
Elektroprivreda HZHB			206	14.908	177.062	1.692	193.868
Komunalno Brčko		1	46	3.750	31.021	433	35.251
Ostali opskrbljivači	2		29	25			56
Ukupno	19	102	2.182	117.057	1.414.415	8.193	1.541.968

prethodnih nekoliko godina u BiH jasno je vidljiv na slici 10. Prema podacima iz 2017. godine unakrsna subvencija između malih komercijalnih kupaca i kućanstava u prosjeku iznosi 25 %, bilježeći najmanju vrijednost u slučaju kupaca koje opskrbljuje Komunalno Brčko, a najveću kod kupaca Elektroprivrede BiH. Jasna je potreba da se se unakrsne subvencije daljnjim mjerama regulatornih komisija i efikasnim funkcioniranjem tržišta električne energije nastave smanjivati, čime će se ispoštovati temeljno regulatorno načelo odražavanja stvarnih troškova u formiranju cijena. Time će se omogućiti tržišno nadmetanje i u opskrbi kućanstava, odnosno otvoriti mogućnosti tržišnim opskrbljivačima da ponude povoljnije cijene i budu konkurentni i u tom segmentu tržišta.

Kretanje prosječnih prodajnih cijena električne energije za krajnje kupce u BiH prikazano je na slici 10, a na slici 11 date su prosječne cijene električne energije po javnim opskrbljivačima i kategorijama kupaca u 2017. godini.

Broj kupaca električne energije u BiH se tijekom godine povećao za 10.468 i na kraju godine iznosio je 1.541.968, pri čemu se najznačajniji rast odnosi na kućanstva – 9.217 (tablica 6).

Na maloprodajnom tržištu od 1. siječnja 2016. godine registrirane su prve promjene opskrbljivača kod kupaca priključenih na distributivni sustav. Iz mjeseca u mjesec taj broj varira³, a na isteku 2017. godine registrirana su 54 kupca koje ne opskrbljuje njihov tradicionalni opskrbljivač, od toga 29 kupaca iz kategorije potrošnje 10 kV i 25 kupaca iz kategorije ‘ostala potrošnja’ (komercijalni kupci priključeni na napon 0,4 kV). Oni su preuzeli ukupno 126,82 GWh, od toga kupci na 10 kV 122,84 GWh, a kupci iz kategorije ostala potrošnja 3,98 GWh. Ove kupce opskrbljivali su HEP-Trade (HEP Energija) d.o.o. Mostar, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, ASA Energija d.o.o. Sarajevo i Proenergy d.o.o. Mostar. Pored toga, na prijenosnom sustavu je registrirano 779,16 GWh i 740,14 GWh

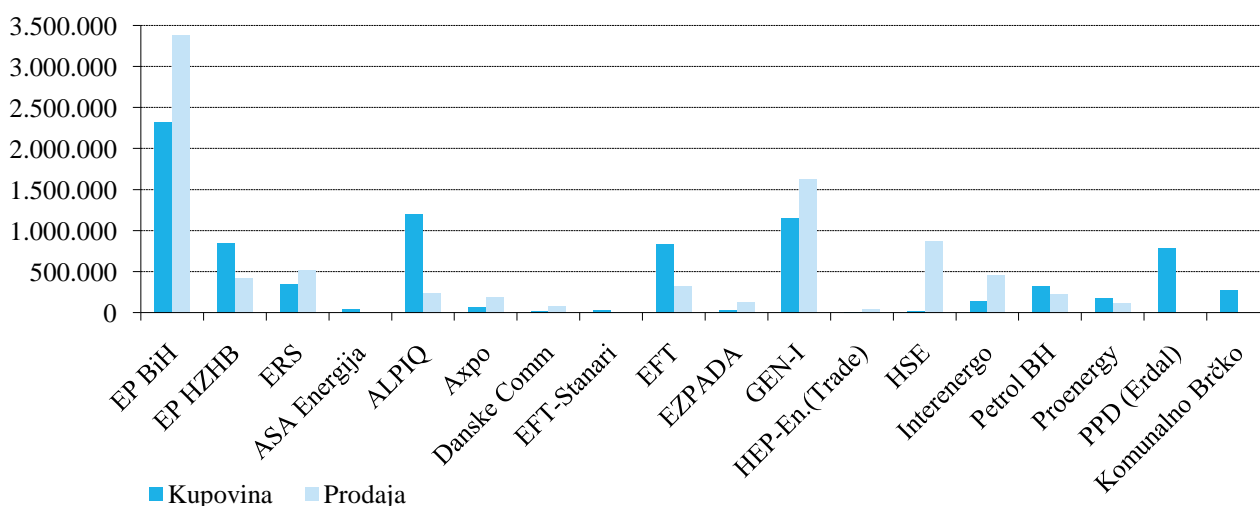
³ U lipnju 2017. godine registrirana su 84 kupca priključenih na distributivni sustav koje ne opskrbljuje njihov tradicionalni opskrbljivač.

koje su Prvo plinarsko društvo (Erdal) d.o.o. Sarajevo i Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo prodali Aluminiju d.d. Mostar, kao i 226,59 GWh koje je Energy Financing Team d.o.o. Bileća prodao Društvu BSI d.o.o. Jajce. Sumirajući ove nabave, u 2017. godini kupcima koji su promijenili opskrbljivača isporučeno je 1.859,97 GWh, odnosno 15,85 % od ukupno preuzete energije krajnjih kupaca u BiH. Pored toga, desetine tisuća kupaca promijenilo je uvjete opskrbe promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim opskrbljivačima (tzv. 'inkubenti'), čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za opskrbu koja im najbolje odgovara. Kupcima koji se opskrbljuju u okviru univerzalne usluge isporučeno je 6.586,47 GWh (56,13 % od ukupne potrošnje), a kupcima za koje cijene nisu regulirane isporučeno je 5.148,53 GWh (43,87 %).

Značajno dinamičnije je trgovanje na veleprodajnom tržištu u BiH, koje se zasniva na bilateralnim aranžmanima kupovine i prodaje električne energije između opskrbljivača. Premda ovo tržište i dalje nije institucionalizirano, rezultat brojnih bilateralnih ugovora je impresivan – u 2017. godini bilo je aktivno 18 licenciranih subjekata, ostvarujući promet od 8.624.621 MWh što predstavlja povećanje za 493.049 MWh, odnosno 6,1 % u odnosu na prethodnu godinu (slika 12). Prosječan dnevni promet je iznosio približno 24 GWh i značajno je veći od dnevnog opsega trgovine na susjednim burzama električne energije. Značajna je činjenica da opseg trgovine na veleprodajnom tržištu svake godine bilježi povećanje, pa je u 2017. godini porastao 6,1 %, čak i u uvjetima pada proizvodnje od 8,2 %.

Kako je već navedeno u dijelovima 3.1 i 3.7 ovog Izvješća, tijekom 2017. godine nije bilo promjena reguliranih tarifa za usluge prijenosa električne energije, niti tarife za rad Neovisnog operatora sustava u BiH. Od 1. srpnja 2017. godine tarifa za sustavnu uslugu je smanjena 15,3 %.

Slika 12. Pregled trgovanja na veleprodajnom tržištu u BiH u 2017. godini (MWh)

Tablica 7. Vrijednost nabavljenih pomoćnih usluga

<i>Pomoćna usluga</i>	<i>Iznos (KM)</i>
Sekundarna regulacija – kapacitet	9.322.081
Tercijarna regulacija – kapacitet	10.161.152
Balansna energija ‘nagore’	7.781.442
Balansna energija ‘nadolje’	-1.438.734
Gubici u prijenosnom sustavu i kompenzacije	26.545.856
<i>Ukupno</i>	<i>52.371.675</i>

Pored veleprodajnog i maloprodajnog tržišta u Bosni i Hercegovini je funkcionalno i balansno tržište kojim upravlja Neovisni operator sustava u BiH. U biti radi se o monopsonom tržištu, gdje na strani potražnje postoji samo jedan subjekt – NOS BiH, dok na strani ponude egzistiraju uglavnom proizvođači koji pružaju pomoćne usluge (kapacitet i energija u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji i energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu). Na balansnom tržištu se također obavlja i obračun odstupanja (debalansa) balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda u energetske i financijske smislu. Cijene debalansa se određuju na osnovi cijena balansne energije na satnoj razini.

Sve transakcije između ponuditelja sa jedne strane i NOS-a BiH sa druge strane obavljaju se na tržišnom principu putem godišnjih i mjesečnih tendera, dok se cijene balansne energije formiraju putem ponuda pružatelja sekundarne i tercijarne regulacije na satnoj osnovi dan unaprijed.

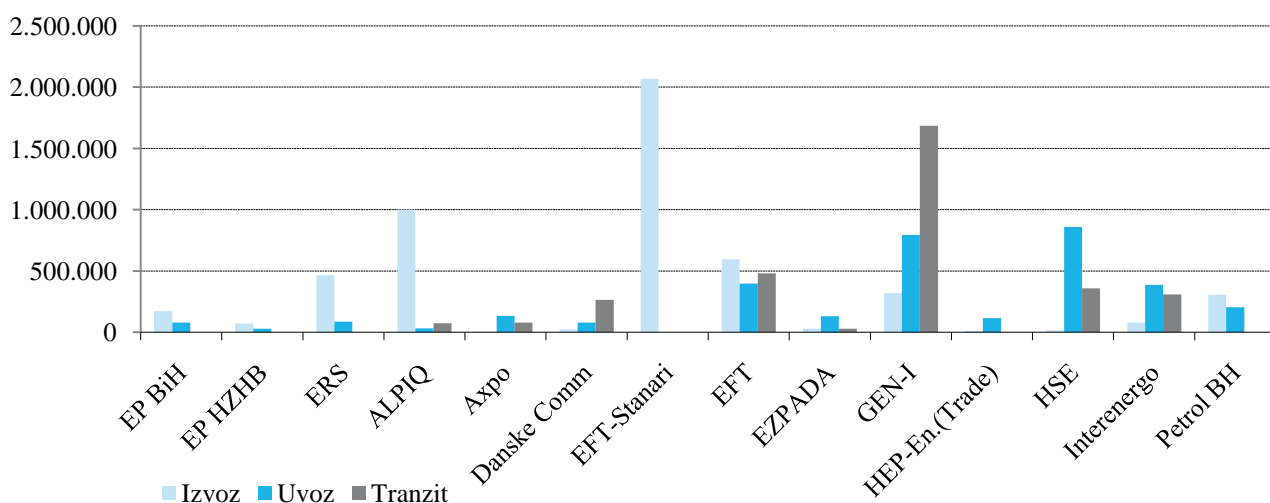
Vrijednost ukupno nabavljenih pomoćnih usluga na balansnom tržištu u 2017. godini iznosi preko 52 milijuna KM, prema strukturi navedenoj u tablici 7.

Istodobno, NOS BiH je pružanjem sustavne usluge od opskrbljivača koji preuzimaju energiju iz prijenosnog sustava i kroz obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda, ukupno naplatio 57,043 milijuna KM, od čega 43,189 milijuna KM prema tarifi za sustavnu uslugu i 13,854 milijuna KM za debalanse.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sustava Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sustavima omogućava visoku razinu razmjene električne energije sa susjednim zemljama. U 2017. godini izvezeno je 5.161 GWh, što je 2,4 % manje nego u prethodnoj godini. Četrnaest subjekata izvezilo je električnu energiju, a po opsegu izvoza na prvom mjestu je bio EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari sa 2.068 GWh, a zatim slijede

Slika 13. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2017. godini (MWh)

Alpiq Energija BH sa 1.001 GWh, Energy Financing Team (EFT) sa 596 GWh itd. (slika 13).

Uvoz električne energije je iznosio 3.322 GWh, sa porastom od čak 117,9% u odnosu na prethodnu godinu. Među 13 subjekata koji su obavljali uvoz električne energije najveću realizaciju imali su HSE BH Energetsko poduzeće (859 GWh), GEN-I (794 GWh), EFT (396 GWh) i Interenergo (387 GWh), slika 13. Najveći opseg trgovine električnom energijom tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Srbijom i Crnom Gorom (tablica 8).

Tijekom 2017. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosnog sustava BiH u iznosu od 3.275 GWh, što je povećanje od 404 GWh ili 14,1 % u odnosu na 2016. godinu. Tranzitni tokovi imaju specifičan značaj jer se koriste kao temeljni element kod obračuna prihoda u okviru *Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava* (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvješćima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je BiH ostvarila po toj osnovi u prvih deset mjeseci 2017. godine iznosi 2.534.050 KM, što je približno 1,5 milijuna KM više nego u istom razdoblju prethodne godine.

Tablica 8. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	4.428,1	3.589,3
Srbija	2.109,9	2.636,6
Crna Gora	1.898,1	371,5
Ukupno	8.436,1	6.597,4

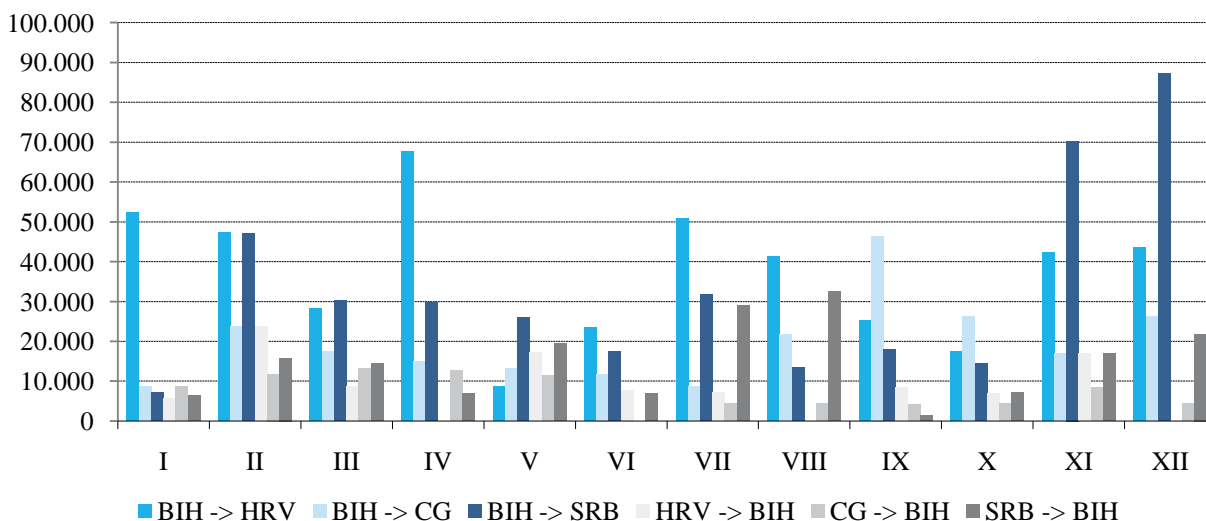
Tablica 9. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2013	2.036.125
2014	2.905.655
2015	1.091.719
2016	952.030
2017	2.021.274
2018	1.171.731

Dodjelu prekograničnih kapaciteta na granicama BiH sa Crnom Gorom i Hrvatskom putem aukcija i u 2017. godini organizirao je Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO), a na granici BiH sa Srbijom organizirane su zajedničke aukcije dva operatora (vidjeti dio 3.2). Ukupan prihod BiH po osnovi godišnjih aukcija prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2018. godinu iznosi 1.171.731 KM. Najviša cijena, kao i ranije, postignuta je na granici sa Hrvatskom, u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj, u iznosu od 3.941 KM/MW, čime se više od 2/3 prihoda na godišnjoj aukciji prikupi u ovom smjeru.

Prihodi Bosne i Hercegovine ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na godišnjoj razini dati su u tablici 9, a na slici 14 prikazani su prihodi po osnovi mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima. Korisnik svih prihoda po osnovi aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam) je Elektroprijenos Bosne i Hercegovine.

Slika 14. Prihod po osnovi mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

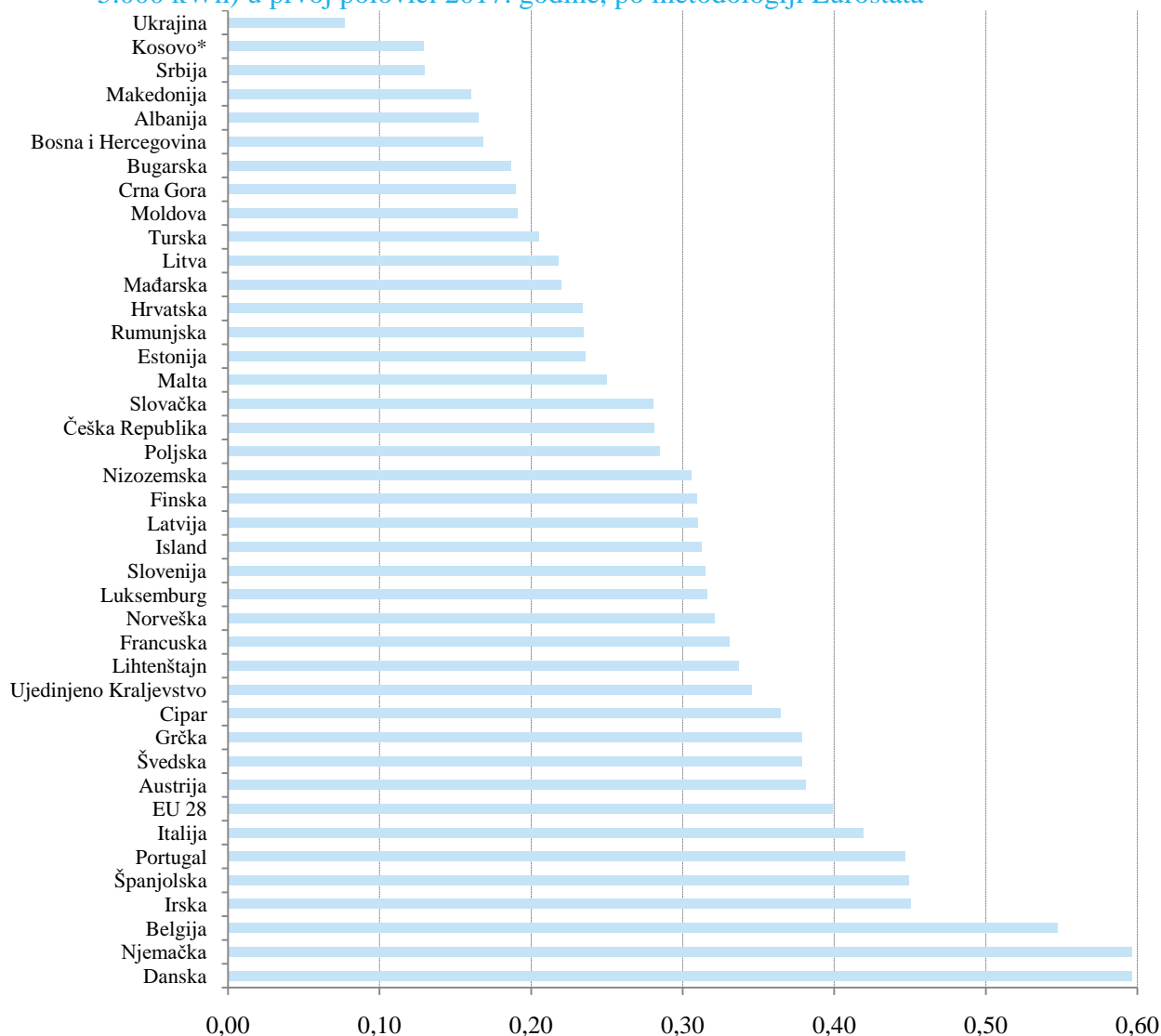

3.9 Energetska statistika

Svjestan značaja objektivnosti prikaza podataka o energetskim veličinama i cijenama električne energije, DERK je i tijekom 2017. godine posebnu pozornost posvetio unapređenju svog djelovanja u segmentu energetske statistike. Ključni partner u razmjeni energetske veličina i podataka je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, sa kojom DERK dugi niz godina surađuje, osobito u ispunjavanju obveze izvješćivanja prema međunarodnim tijelima, slijedeći propisane metodologije i dinamiku izvješćivanja. Suradnja dvije institucije pridonosi razvoju energetske statistike i harmonizaciji sustava službene statistike Bosne i Hercegovine i statistike zemalja Europske unije u svim oblastima, a osobito u oblasti energije.

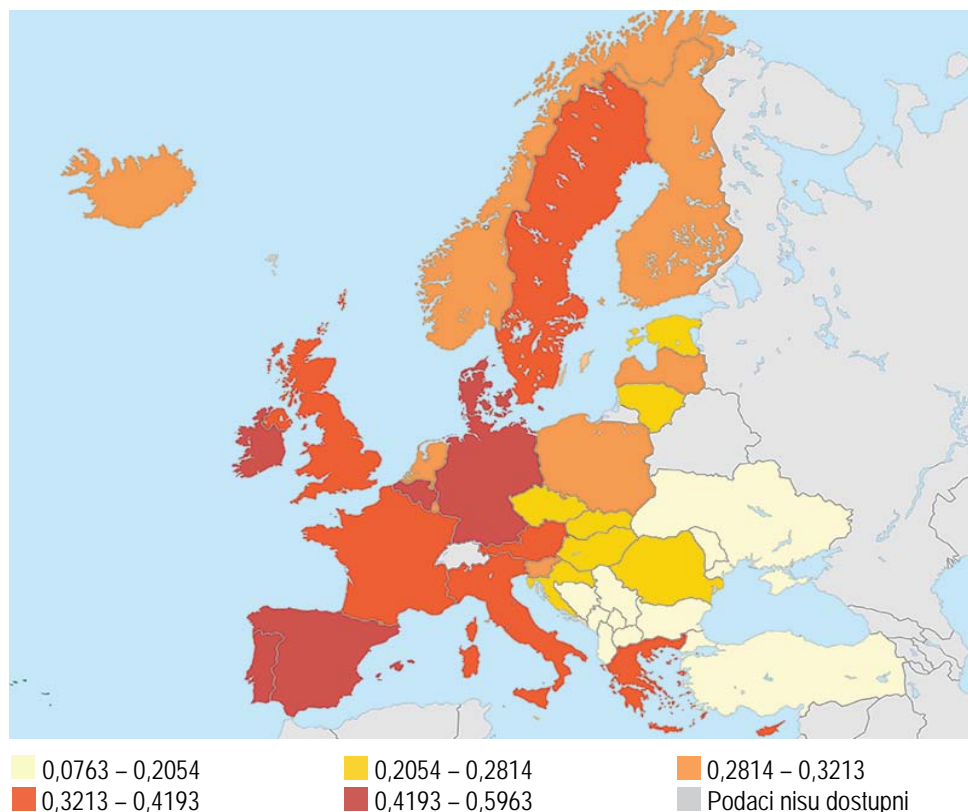
Slika 15. Cijene električne energije u KM/kWh za kućanstva (godišnja potrošnja od 2.500 do 5.000 kWh) u prvj polovici 2017. godine, po metodologiji Eurostata

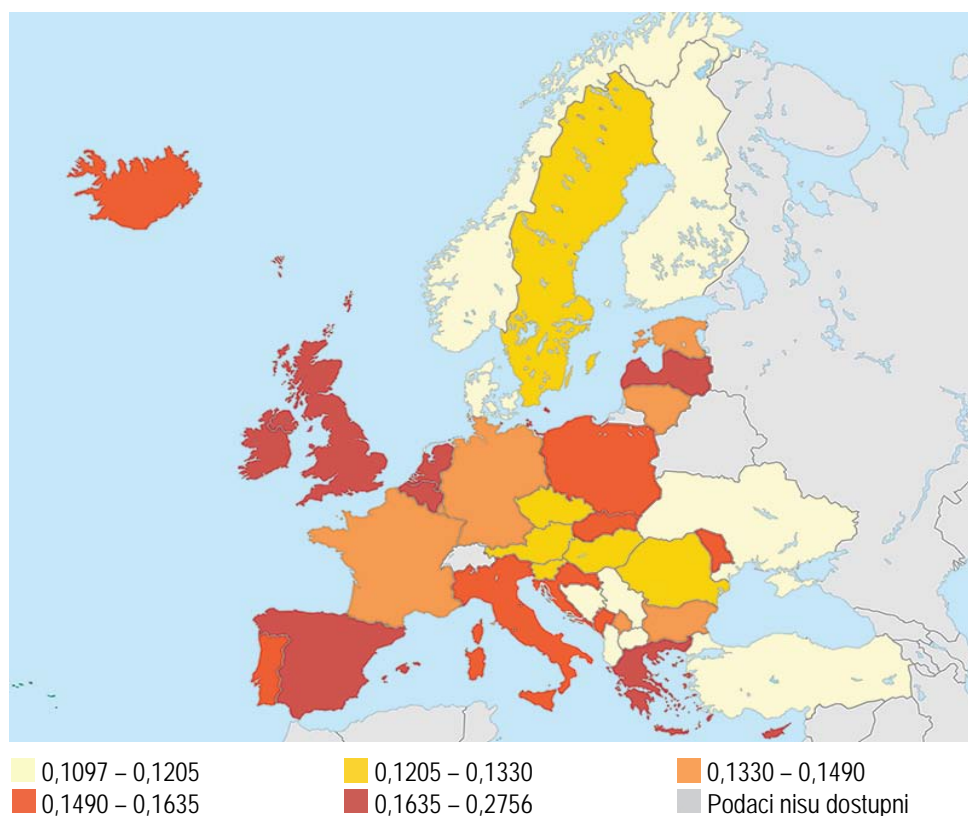
Napomena: navedeni iznosi uključuju sve poreze i pristojbe

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

Slika 16. Zemljopisni prikaz cijena električne energije za kućanstva (u KM/kWh) u prvoj polovici 2017. godine, po metodologiji Eurostata

Slika 17. Zemljopisni prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u prvoj polovici 2017. godine, po metodologiji Eurostata

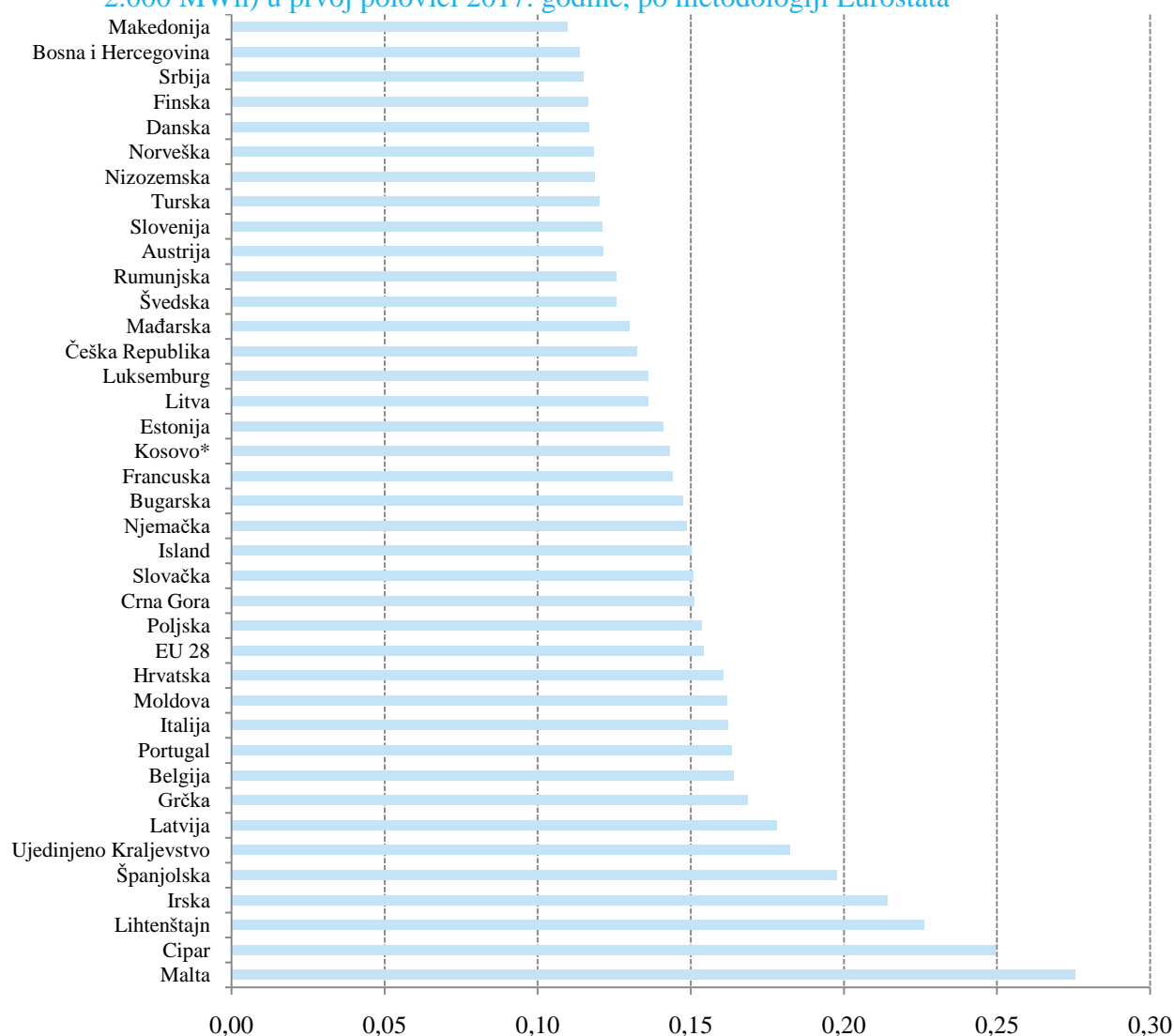
Eurostat je statistička institucija Europske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Europskoj uniji na europskoj razini koje omogućuju usporedbe između zemalja i regija.

Rezultati suradnje dvije institucije su prepoznatljivi i u izvješćima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije u BiH, što omogućuje njihovu usporedbu sa zemljama Europske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 15 – 18).

Pored analize podataka o elektroenergetskom sektoru BiH, DERK kontinuirano prikuplja i analizira podatke o regionalnom tržištu, uključujući podatke burzi električne energije sa sjedištima u Leipzigu, Budimpešti, Bukureštu, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu (tablica 5).

Na temelju sistematiziranog pristupa prema brojnim elektroenergetskim pokazateljima, DERK je i tijekom 2017. godine kvalitetno odgovarao na brojne upite različitih domaćih i međunarodnih institucija prezentirajući statističke podatke o elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Slika 18. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u prvoj polovici 2017. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi isključuju sve poreze i pristojbe

3.10 Ostale ključne aktivnosti

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je i tijekom 2017. godine razmjenjivala podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Direkcija za europske integracije Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH,⁴ te pripremala različite informacije za njihove potrebe. Poseban doprinos DERK je dao radu Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i Pododboru za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj, kao i u izradi odgovora na Upitnik Europske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU. Ovo se osobito odnosi na pitanja iz poglavlja 15: Energija, poglavlja 21: Transeuropske mreže, poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja, te na određenu problematiku iz Ekonomskih kriterija.

Svoj puni doprinos DERK je dao u provedbi brojnih aktivnosti i pripremi različitih dokumenata u sektoru energije, uključujući izradu *Okvirne energetske strategije Bosne i Hercegovine do 2035. godine*, potporu realizaciji tehničke pomoći BiH u uspostavljanju institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed i pripremu drugih dokumenata kojima se realiziraju dogovorene mjere iz akcijskog plana, odnosno *Mape puta za implementaciju inicijative 'Zapadni Balkan 6'* (tzv. *WB6 inicijativa*). DERK ima proaktivan pristup u provedbi ovog dokumenta, što je u skladu sa informacijom sa sjednice Vijeća ministara BiH od 6. ožujka 2017. godine, kada su svi nadležni organi BiH i entiteta pozvani da realiziraju identificirane mjere za efikasno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH i regiji.

DERK, u skladu sa svojim zakonskim ovlastima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, u svom radu surađuje i sa Vladom Distrikta.

Državna regulatorna komisija i entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), surađuju i usuglašavaju svoje djelovanje od svog osnutka.

Razvoj zakonodavnog okvira

Bosna i Hercegovina je do 1. siječnja 2015. godine trebala usuglasiti domaće zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU u sektoru energije, s fokusom na sadržaj Trećeg energetskeg paketa (vidjeti Prilog E). U tom smislu, od kraja 2012. do siječnja

⁴ Memorandume o suradnji Državna regulatorna komisija za električnu energiju potpisala je sa Agencijom za statistiku BiH 19. travnja 2011. godine i sa Konkurencijskim vijećem BiH 28. svibnja 2014. godine.

2014. godine, kroz program tehničke pomoći Europske komisije realiziran je projekt *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u BiH u skladu sa pravnom stečevinom EU*.

Krajnji rezultat projekta je usuglašeni skup radnih tekstova novih zakona, a u nekim slučajevima nacrti izmjena i dopuna postojećih zakona, za razine države, entiteta i Brčko Distrikta BiH. Transpozicija primjenjivog zakonodavstva EU je organizirana na način koji osigurava punu usuglašenost zakonodavstava svih administrativnih razina u BiH (uzimajući u obzir njihove zasebne nadležnosti i regulatorna ovlasti) i pravne stečevine EU u sektoru električne energije.

Radna skupina, koju su činili stručnjaci iz resornih ministarstava, regulatornih komisija i gospodarskih subjekata, polazeći od rezultata programa tehničke pomoći Europske komisije, uz značajan doprinos Tajništva Energetske zajednice, od prosinca 2015. godine intenzivno je radila na pripremi radnog teksta novog državnog zakona koji bi omogućio transpoziciju Trećeg energetskeg paketa u Bosni i Hercegovini. Slijedom navedenih aktivnosti, 13. listopada 2016. godine tri resorna ministra i direktor Tajništva Energetske zajednice potpisali su *Sporazum o otklanjanju ozbiljnog i dugotrajnog prekršaja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice u sektoru plina*. Dan kasnije Ministarsko vijeće Energetske zajednice je donijelo Odluku kojom su ranije donesene mjere protiv Bosne i Hercegovine suspendirane do 31. ožujka 2017. godine, do kada je trebao biti usvojen državni zakon u skladu sa potpisanim Sporazumom i njime definiranim Akcijskim planom, koji uključuje i usvajanje uzajamno harmoniziranih entitetskih zakona o plinu. Kako u definiranom roku navedene aktivnosti nisu realizirane, mjere protiv BiH su ponovo aktivirane i vrijedile su do 14. prosinca 2017. godine.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH pripremi je *Prednacrt zakona o regulatoru električne energije i prirodnog plina, prijenosu i tržištu električne energije u BiH*, o čijem je sadržaju u svibnju 2017. godine organiziralo javne konzultacije pozivajući sve zainteresirane subjekte i organizacije na dostavu pisanih komentara. DERK je ovu mogućnost iskoristio, dajući svoje konkretne sugestije i podržavajući izradu novog zakona, izrazio spremnost i interes da u nastavku aktivnosti usuglašavanja domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU u sektoru energije daje svoj puni, izravni i kontinuirani doprinos.

Investiranje u sektor energije

Tijekom 2017. godine odvijale su se aktivnosti Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) u okviru projekta *Investiranje u sektor energije* (EIA). Projekt čije je trajanje planirano od rujna 2014. do rujna 2019. godine, usmjeren je na suradnju i pomoć svim ključnim subjektima energetskeg sektora

u Bosni i Hercegovini u pristupanju i integraciji u Europsku uniju (ministarstva, regulatori, gospodarski subjekti i dr.). Projekt USAID EIA organiziran je kroz sljedeće komponente:

- Uklanjanje prepreka za investiranje u sektor energije,
- Razvoj maloprodajnog tržišta u BiH,
- Postizanje ušteda u potrošnji energije, koristeći regulatorne poticaje kroz financijske mehanizme – obligacione sheme za energetska efikasnost,
- Korištenje proizvodnog otpada (biomase) za proizvodnju električne i toplinske energije,
- Smanjenje emisija štetnih plinova iz velikih uređaja za loženje, i
- Odnosi s javnošću, uključujući razvoj alata za usporedbu cijena električne energije.

Predstavnicima Državne regulatorne komisije prate aktivnosti organizirane u okviru projekta i sudjeluju u realizaciji pojedinih komponenti, a osobito onih koje su u funkciji rada regulatora. Tijekom 2017. godine DERK je pokazao poseban interes i izravno sudjelovao u realizaciji aktivnosti iz domene investiranja u sektor, integracije obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, poslovnih procesa operatora distributivnog sustava i razmjene podataka u sektoru, kao i odnosa s javnošću i razvoj alata za usporedbu cijena električne energije.

Slijedeći uspješnu organizaciju Energetskog samita u prethodne dvije godine kojim je uspostavljen novi model dijaloga o aktualnim temama iz sektora energije, Projekt EIA je zajedno sa *Njemačkim društvom za međunarodnu suradnju (GIZ)* u travnju 2017. godine organizirao Treći Energetski samit u BiH.

Diskusija na Trećem Energetskom samitu obuhvatila je brojne teme, uključujući strateško planiranje i razvoj energetskog sektora, budućnost tržišta električne energije, sheme poticaja, potencijale i mogućnosti energetske efikasnosti, strateško planiranje u oblasti malih hidroelektrana, uvjete za investiranje u projekte bioenergije u regiji, te sliku elektroenergetskog sektora u očima javnosti.

Više od 400 sudionika prisustvovalo je plenarnim sjednicama, panel diskusijama, prezentacijama i interaktivnim radionicama. Treći Energetski samit okupio je brojne partnere iz državnih i entitetskih parlamenata, ministarstava i regulatora, iz općina, elektroprivrednih poduzeća, gospodarskih komora, malih i srednjih poduzeća, nevladinih organizacija i medija, te predstavnike međunarodnih organizacija i donatora koji djeluju u sektoru.

Samit je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Državne regulatorne komisije i entitetskih regulatora.

Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH

Početakom 2016. godine *Njemačko društvo za međunarodnu suradnju* (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) pokrenulo je projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH* u cilju kreiranja preduvjeta za njihovo značajnije korištenje.

Glavni partneri u implementaciji projekta koji traje do kraja 2019. godine su nadležna državna i entitetska ministarstva i regulatori, te operatori za obnovljive izvore energije, odnosno za sustave poticaja.

Projekt pruža tehničku asistenciju u domeni općeg unapređenja okvirnih uvjeta za proizvodnju toplinske i električne energije iz obnovljivih izvora energije (OIE), sa naglaskom na korištenje bioenergije i poboljšanje tehnologija malih hidroelektrana (instalirane snage do 10 MW).

Koncept projekta prepoznaje različite segmente djelovanja, uključujući strateški, zakonski i regulatorni okvir, administrativne procedure i sheme poticaja, inovativne tehnologije, te jačanje kapaciteta i razvoj konkretnih alata. Projekt je koncipiran kroz četiri područja djelovanja:

- Opći okvirni uvjeti za sektor obnovljivih izvora energije,
- Razvoj sektora bioenergije i inovativnih tehnologija,
- Unapređenje sektora malih hidroelektrana,
- Sheme poticaja i načini financiranja projekata OIE.

Dugoročni karakter projekta doprinosi daljnjem održivom razvoju obnovljivih izvora energije i potrebnoj diverzifikaciji izvora energije, čime se povećava energetska sigurnost zemlje.

Projekt je organiziran na način koji osigurava punu koordinaciju sa aktivnostima koje se vode u okviru projekta Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) *Zapošljavanje i sigurna opskrba energijom korištenjem biomase* i Projekta USAID-a *Investiranje u sektor energije*.

Aktualni i riješeni sudski sporovi

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih osoba o čijim zahtjevima je odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. U razdoblju od 2009. do 2016. godine nije bilo novih zahtjeva od aktivno legitimiranih subjekata za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Predmet spora između Elektroprijenosa BiH i Elektroprivrede HZHB (opisan u sekciji 3.5 Izvješća) je takve naravi da DERK

isti nije mogao riješiti na zadovoljstvo obje strane u postupku. Kada se tome doda njegova vrijednost i sasvim izvjestan utjecaj na ekonomske interese bilo koje strane u postupku, bilo je potpuno utemeljeno očekivati da će nezadovoljna strana iskoristiti svoje pravo pokretanja postupka pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Sud Bosne i Hercegovine je 27. ožujka 2017. godine obavijestio DERK da je Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne tužbom pokrenula upravni spor protiv ove odluke Državne regulatorne komisije. Istodobno, tužitelj je tražio odgodu njene ovrhe, ali je nakon odgovora DERK-a Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine od 4. travnja 2017. godine, takav zahtjev Elektroprivrede HZHB odbijen. Čvrsto uvjeren u ispravnost odluke, DERK je poduzeo dalje postupovnoppravne radnje u vezi sa upravnim sporom, pripremio odgovor na tužbu koji osporava sve tužbene navode, te Sudu dostavio kompletan spis na odlučivanje. Do vremena izrade ovog Izvješća, presuda u ovom predmetu nije donesena.

Od svog osnutka, DERK se nije susretao sa problemima u naplati regulatorne naknade. Izuzetno, DERK po ovom pitanju nije naišao na potpunu suradnju sa Društvom KTG d.o.o. Zenica, svojedobno vlasnikom licence za međunarodnu trgovinu električnom energijom, te je naplatu svojih potraživanja morao zahtijevati sudskim putem. Iako je dokazano postojanje potraživanja DERK-a u traženom iznosu i utvrđeno pravo na zakonsku zateznu kamatu, tuženi KTG d.o.o. Zenica nije u ostavljenom roku postupio po pravomoćnoj presudi Općinskog suda u Zenici iz listopada 2017. godine i izvršio svoju obvezu. Stoga je nadležnom sudu u prosincu 2017. godine upućen prijedlog za ovrhu. U vrijeme izrade Izvješća ovršni postupak je u tijeku.

DERK je krajem 2017. godine, kako bi preduprijedio sličan slijed u eventualnim novim problemima u naplati svojih potraživanja, odlučio da prethodni sustav izdavanja faktura za plaćanje regulatorne naknade, od početka 2018. godine zamijeni nalaganjem njenog plaćanja upravnim aktom, koji ima snagu ovršne isprave. Time se izbjegavaju dugotrajne procedure dokazivanja potraživanja u parničnom postupku i uspostavlja efikasniji i ekonomičniji mehanizam naplate potraživanja po ovoj osnovi.

4. AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. listopada 2005. godine i stupio na snagu 1. srpnja 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i plin na svijetu, u kojem efektivno sudjeluje Europska unija sa jedne strane i sljedećih devet Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Gruzija, Kosovo*, Makedonija, Moldova, Srbija i Ukrajina.⁵

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice sudjeluju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Nizozemska, Hrvatska, Italija, Cipar, Latvija, Litva, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 20 tzv. zemalja sudionica iz Europske unije izravno sudjeluje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prigodom glasovanja izražava Europska komisija.

Status promatrača u Energetskoj zajednici imaju Armenija, Norveška i Turska. Tijekom 2016. godine Bjelorusija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa promatrača.

Temeljni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog plina. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe plinom i poboljšanje stanja u okolišu, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

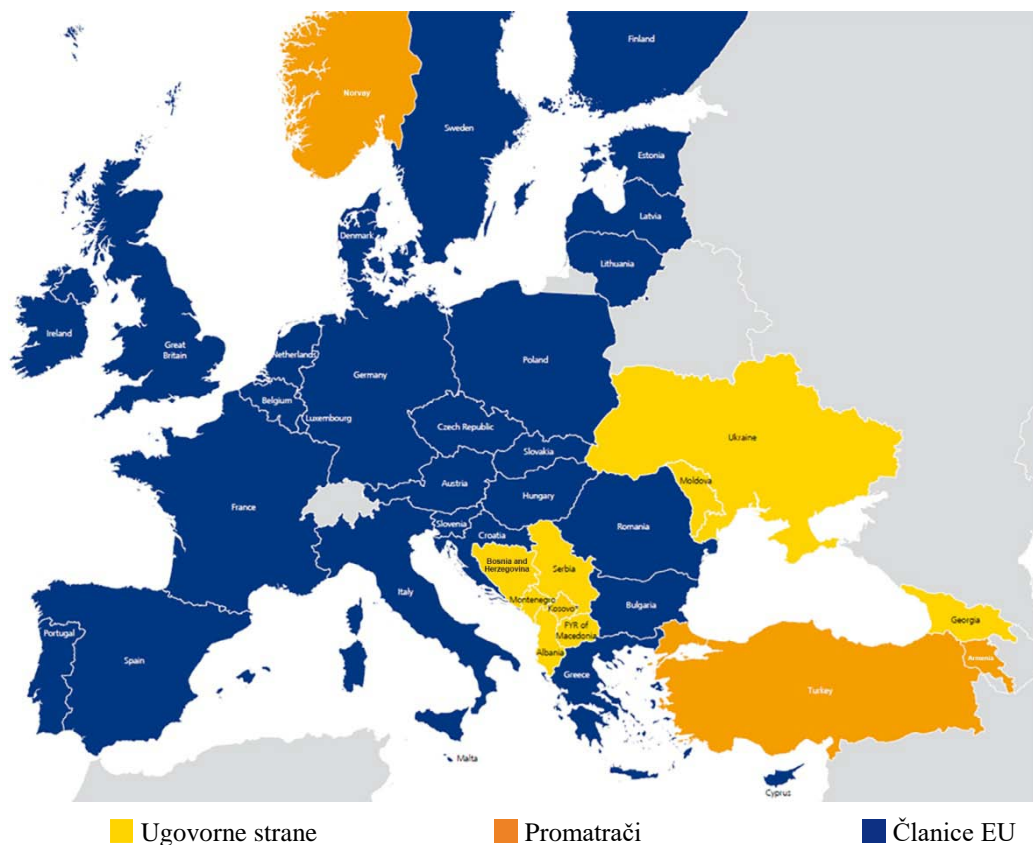
Zaključivanjem ovog ugovora, Ugovorne strane iz regije se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i plina koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postupnim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, plina, sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske efikasnosti, nafte, statistike i infrastrukture (Prilog E).

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice vrijedi do srpnja 2026. godine.

⁵ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. prosinca 2017. godine. Moldova ima status Ugovorne strane od 1. svibnja 2010. godine, Ukrajina od 1. veljače 2011. godine, a Gruzija od 1. srpnja 2017. godine.

Ugovorne strane u vrijeme stupanja na snagu bile su i Bugarska i Rumunjska, koje su pristupile Europskoj uniji 1. siječnja 2007. godine, kao i Hrvatska koja je članica EU od 1. srpnja 2013. godine

Slika 19. Zemljopisni obuhvat Energetske zajednice

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, utemeljene su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna skupina na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atenski forum), Forum za plin, Forum za naftu i Tajništvo.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Europske unije.

Stalna skupina na visokoj razini (PHLG), koja okuplja visoke dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Europske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provedbu dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provedbi mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Ateni, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Europsku uniju predstavlja Europska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja sudionica iz EU, te jednog predstavnika Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne suradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju

Europske komisije ovo nadnacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice, posvećeni električnoj energiji, plinu i nafti, okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih financijskih institucija i dr.

Tajništvo Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni činitelj i zajedno sa Europskom komisijom osigurava neophodnu suradnju i pruža potporu za rad drugih institucija. Tajništvo je odgovorno za nadgledanje odgovarajuće provedbe obveza Ugovornih strana i podnosi godišnje izvješće o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Tajništvo djeluje kao ‘čuvar’ Ugovora, dok Europska komisija ima ulogu generalnog koordinatora.

U proteklom razdoblju Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za suradnju, uzajamnu potporu i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu suradnju u vezi energetske pitanja.

Tijekom 2017. godine u Energetskoj zajednici nastavljene su aktivnosti u razvoju pravnog okvira i implementaciji nacionalnih zakona koji se odnose na tržišta energije, obnovljive izvore, energetske efikasnost i zaštitu okoliša. Posebna pozornost posvećena je suradnji sa predstavnicima civilnog društva i poslovnih subjekata. Efikasnim radom *Centra za rješavanje sporova i pregovaranje*, koji je utemeljen 25. listopada 2016. godine, poboljšane su provedbene mjere i pravila za rješavanje sporova, čime se pojačava primjena pravnog okvira i smanjuju investicijski rizici. Kroz funkcioniranje *Parlamentarnog plenuma* osnažena je uloga nacionalnih parlamenata, uz paralelno povećanje transparentnosti u institucijama Energetske zajednice.

Značajnu potporu razvoju regije daju mjere koje su definirane u okviru ‘Berlinskog procesa’, odnosno inicijative za šest zemalja Zapadnog Balkana (WB6 inicijativa) u koju su uključene Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Makedonija i Srbija. U domeni električne energije one se prije svega odnose na otklanjanje nedostataka u primarnoj i sekundarnoj legislativi, razvoj organiziranog veleprodajnog tržišta i tržišta uravnoteženja, tržišnu alokaciju prekograničnih kapaciteta, deregulaciju cijena, razdvajanje tržišnih od djelatnosti koje karakterizira prirodni monopol, te na jačanje neovisnosti regulatora. U okviru ovog postupka predstavnici operatora prijenosnog sustava, burzi, regulatora i ministarstva su u Beču 27. travnja 2016. godine potpisali *Memorandum o razumijevanju* koji utvrđuje opća načela suradnje, kao i konkretne mjere za razvoj regionalnog tržišta električne energije.

Nakon samitâ održanih u Berlinu, Beču i Parizu, Četvrti samit Zapadnog Balkana održan je u Trstu 12. srpnja 2017. godine.

Šefovi vlada, ministri odgovorni za energiju, gospodarstvo i vanjske poslove iz regije i visoki predstavnici susjednih zemalja Europske unije, naglasili su značaj *'Programa povezivanja'* u različitim sektorima, koji se fokusira na regionalnu transportnu i energetska infrastrukturu i reforme, ističući da dobro povezane i funkcionalne infrastrukturne mreže pokreću ekonomski rast, pružaju poslovne prilike, privlače investicije i generiraju nova radna mjesta.

U Deklaraciji, koja je izdana nakon Samita, kao temelji suradnje u sektoru energije identificirani su Memorandum o razumijevanju iz 2016. godine i Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, u okviru kojeg se, prema Naslovu, odnosno Glavi III mogu poduzeti sve mjere za kreiranje jedinstvenog tržišta energije. Poznato je da ovaj dio Ugovora, pored devet Ugovornih strana Energetske zajednice, uključuje i osam susjednih država članica EU (Bugarska, Grčka, Hrvatska, Italija, Mađarska, Poljska, Rumunjska i Slovačka). U tom smislu je dogovoreno da Tajništvo Energetske zajednice za naredni Samit koji će 2018. godine biti održan u Londonu, predloži skup potrebnih mjera, uključujući problematiku trgovine električnom energijom i licenciranja.

Ministarsko vijeće Energetske zajednice, koje se neformalno sastalo 9. i 10. lipnja 2017. godine, zasjedalo je 14. prosinca 2017. godine. Tom prigodom razmatrane su pripreme za izradu integriranih nacionalnih energetske i klimatskih planova u Ugovornim strana Energetske zajednice. Europska komisija je pozvana da predloži uključenje sadržaja paketa *'Čista energija za sve Europljane'* u *acquis* Energetske zajednice. Vijeće je pozdravilo prijedlog Europske komisije o provedbi Direktive 98/70/EZ koja se odnosi na kvalitet benzina i dizelskih goriva, kao i prijedlog provedbe temeljnih elemenata Poglavlja II, Poglavlja IV i Priloga VI Direktive 2010/75/EU o industrijskim emisijama.

Prioriteti Energetske zajednice u 2018. godini uključuju:

- Izmjene i dopune Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, uz fokus na bolju implementaciju, održivost i istinski integrirano paneuropsko energetska tržište,
- Puna provedba Trećeg energetske paketa EU, posebno razdvajanje operatorâ prijenosnog sustava (električna energija i plin) u svim Ugovornim stranama,
- Harmonizacija pristupa u licenciranju,
- Suradnja u izvanrednim situacijama,
- Elaboriranje i usuglašavanje klimatskih ciljeva Energetske zajednice (obnovljivi izvori, energetska efikasnost, smanjenje emisija stakleničkih plinova) do 2030. godine, i
- Početak izrade integriranih energetske i klimatskih planova na nacionalnoj i regionalnoj razini.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usuglašavanje svoje politike sa članicama Europske unije.

Evidentno je da u samoj Bosni i Hercegovini, na različitim administrativnim razinama treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obveza rokovi su već prošli, a za značajan broj obveza preostalo je relativno kratko vrijeme (Prilog E). Na ovo ukazuju i otvoreni slučajevi za rješavanje sporova koje je iniciralo Tajništvo Energetske zajednice (Prilog F).

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domene Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz potporu i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji razvoja Energetske zajednice i naročito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite skupine šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), koji je uspostavljen 11. prosinca 2006. godine u Ateni. Sve od tada DERK aktivno sudjeluje u njegovom radu, predstavljajući i zastupajući interese Bosne i Hercegovine. Afirmaciji BiH doprinosi predsjedavanje Radnom skupinom ECRB-a za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, od 2007. godine.

Tijekom 2017. godine, u kojoj je održao tri sastanka, Regulatorni odbor dao je značajan doprinos kreiranju politike Energetske zajednice u domeni regulatornih inicijativa za promociju investicija u mreže, tretmana interkonektora između Ugovornih strana Energetske zajednice i članica Europske unije, te razvoja neovisnosti regulatora. U protekloj godini ECRB je nastavio zajedničke aktivnosti sa Agencijom za suradnju energetske regulatora (ACER), Vijećem europskih energetske regulatora (CEER) i Asocijacijom mediteranskih energetske regulatora (MEDREG), te sa Europskom mrežom operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) i Europskom mrežom operatora transportnog sustava za plin (ENTSO-G).

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz svoje radne skupine (Radna skupina za električnu energiju, Radna skupina za plin i Radna skupina za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta) djelujući uz potporu odgovarajućeg odjela Tajništva.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju iz Europe, Azije, Afrike i Amerike. Promjenama Statuta u 2015. godini uklonjene su barijere za pridruživanje regulatora iz novih regija i omogućena aktivna uloga svih članica. ERRA ima 30 punopravnih i sedam pridruženih članica, koje dolaze iz 34 države (slika 20).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, te bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetskih djelatnosti.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. svibnja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini u svibnju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije iz Bosne i Hercegovine – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Predstavnici DERK-a aktivno sudjeluju u radu Generalne skupštine i Investicijske konferencije. Zapažen je angažman predstavnika Državne regulatorne komisije u radu stalnih komiteta i radnih skupina, od kojih se izdvajaju Radna skupina za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, Stalni komitet za

Slika 20. Članstvo u ERRA-i

tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju. Od 2010. godine predsjedavanje ovim komitetom doprinosi afirmaciji BiH u ERRA-i.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava ulogu članice ove regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetske sektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

U institucijama ERRA-e primjetna je povijesna evolucija tema za koje su članice zainteresirane. Široko zastupljeno prestrukturiranje energetske sektora i tržišta uzrokovalo je da konkurentno orijentirana održiva rješenja budu predmet posebnog zanimanja i djelovanja regulatornih tijela.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) utemeljena je 2007. godine radi promoviranja suradnje energetskih regulatora iz zemalja na sjevernoj, južnoj i istočnoj obali Mediteranskog bazena. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španjolske, Tunisa i Turske (slika 21).

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usuglašenih pravnih i regulatornih okvira Mediterana radi omogućavanja investicija u energetske infrastrukturu i potpore integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promovira stalnu razmjenu

Slika 21. Zemljopisni obuhvat MEDREG-a

znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvješća sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije. Asocijacija je posvećena zaštiti kupaca, fokusirajući se na pristup informacijama i podizanje svijesti o promjenama u sektoru, kao i posebne načine zaštite ranjivih kategorija kupaca.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu, Tajništvo sa sjedištem u Milanu i pet radnih skupina za: (1) institucionalna pitanja, (2) električnu energiju, (3) plin, (4) okoliš, obnovljive izvore energije i energetske efikasnost i (5) problematiku kupaca.

Predstavnici DERK-a neposredno sudjeluju u radu Generalne skupštine, a u aktivnostima radnih skupina upotrebom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i komentara na nacрте dokumenata.

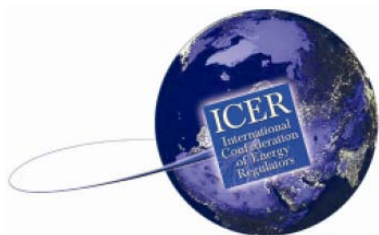
4.4 Vijeće europskih energetske regulatora – CEER

Vijeće europskih energetske regulatora (CEER) je neprofitna asocijacija neovisnih, zakonom propisanih tijela odgovornih za reguliranje energije na državnoj razini. Vijeće okuplja 36 nacionalnih regulatornih tijela (29 punopravnih članova i sedam promatrača) iz država članica Europske unije, Europske slobodne trgovinske zone (EFTA) i zemalja u procesu pridruživanja Europskoj uniji, uključujući Ugovorne strane Energetske zajednice. Vijeće europskih energetske regulatora posvećeno je aktivnostima u razvoju konkurentnih energetske tržišta i jačanju uloge kupaca. Radeći zajedno kroz CEER, nacionalna regulatorna tijela daju napredne preporuke na europskoj razini, šireći najbolje prakse i dajući rješenja u okviru nacionalnih regulatora.

Krajem 2015. godine Vijeće europskih energetske regulatora otvorilo je svoja vrata Ugovornim stranama Energetske zajednice. Državna regulatorna komisija za električnu energiju status promatrača u CEER-u ima od 1. siječnja 2017. godine. U tom svojstvu predstavnici DERK-a sudjeluju u radu Generalne skupštine i radnih skupina CEER-a. Također, Državna regulatorna komisija ima pristup CEER-ovoj afirmiranoj regulatornoj mreži i instrumentima suradnje, uz mogućnost detaljnog razumijevanja energetske politika i praksi Europske unije. U tom pogledu, sudjelovanje u radu Vijeća europskih energetske regulatora je korisno i na putu Bosne i Hercegovine ka članstvu u Europskoj uniji, i ispunjavanju obveza koje ono povlači u smislu provedbe *acquis*-a u oblasti energije.

4.5 Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER

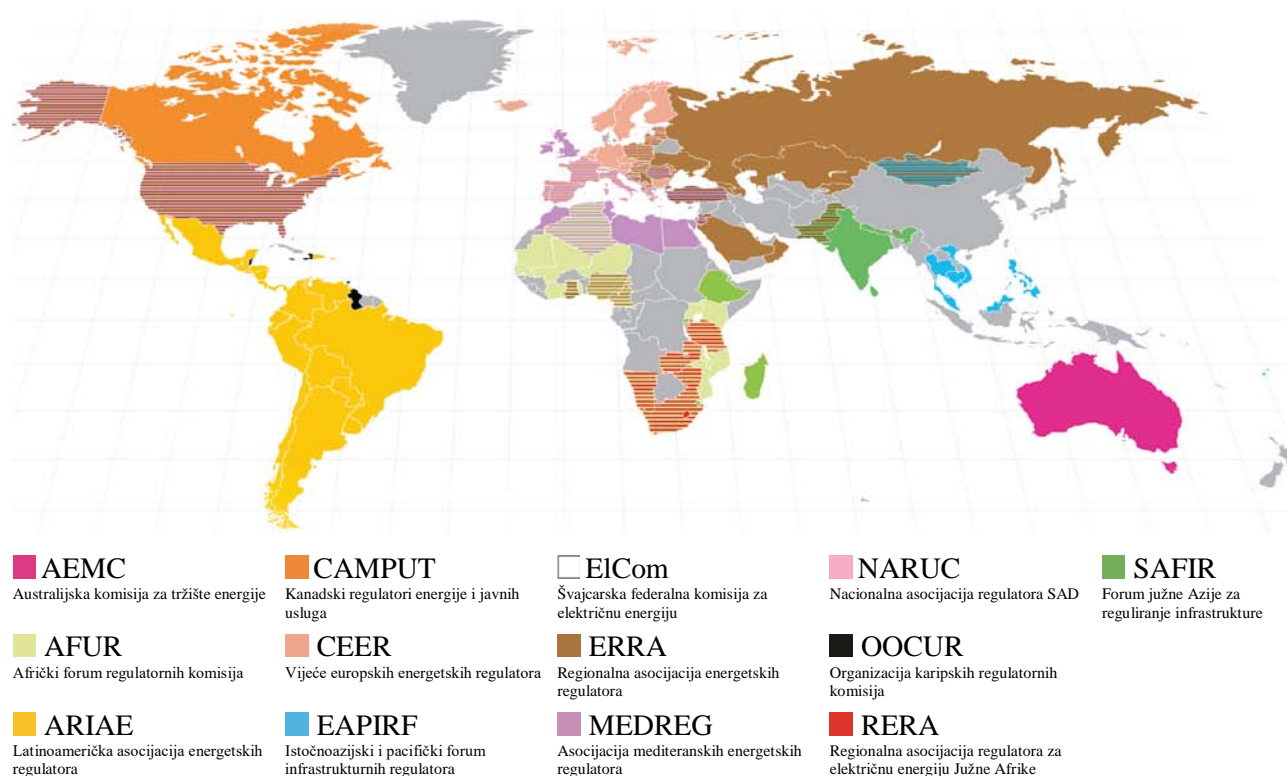
Utemeljena u listopadu 2009. godine, Međunarodna konfederacija energetske regulatora (ICER) predstavlja dragovoljni okvir za suradnju na svjetskoj razini. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 250 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 11 regionalnih regulatornih asocijacija i dva nacionalna energetska regulatorna tijela ostvaruju članstvo u ICER-u (slika 22). DERK sudjeluje i prati rad ICER-a putem ERRA-e, MEDREG-a i CEER-a.

ICER-ove aktivnosti su usmjerene na nekoliko ključnih područja, u skladu sa temama koje definira Svjetski energetske regulatorni forum, vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava svake tri godine. Šesti Svjetski energetske regulatorni forum, održan u Istanbulu tijekom svibnja 2015. godine, identificirao je sigurnost opskrbe, energetske održivost, konkurentnost i dobre regulatorne prakse kao prioritetne teme za tekuće trogodišnje razdoblje i shodno tome ustanovio četiri posebne virtualne skupine. Naredni, Sedmi Svjetski regulatorni forum bit će održan u Kankunu, Meksiko, u ožujku 2018. godine. Forum će se usredotočiti na značajne

Slika 22. Članice ICER-a

inovacije koje širom svijeta mijenjaju osnove energijskog lanca. U fokusu će biti najvažnija aktualna regulatorna pitanja, uključujući jačanje uloge kupaca, problematiku dinamičnih tržišta i održivost infrastrukture.

Forum će promovirati osnaživanje uloge žena u oblasti energije kroz ujednačavanje rodne perspektive u svim aktivnostima, što je nastavak aktivnosti započetih listopada 2013. godine okviru inicijative ICER-a pod nazivom *Žene u oblasti energije*.

U istoj 2013. godini ICER je pokrenuo izdavanje svoje Kronike, kao sredstva za daljnju promociju jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Od tada kao član Uredničkog odbora ovog stručnog časopisa djeluje i zaposlenik DERK-a. ICER-ova Kronika je publikacija koja se objavljuje dva puta godišnje u elektronskom obliku i sadrži stručne članke iz regulatorne tematike.

DERK aktivno sudjeluje u radu ICER-a i pruža potporu na razne načine, uključujući dostavu odgovora po različitim aktivnostima i upitnicima, čime se omogućava uvid i razmjena praksi u područjima od interesa za rad regulatora.

5. REVIZIJSKO IZVJEŠĆE

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH utvrđeno je da se DERK financira iz vlastitih prihoda. Temljeni prihod DERK-a u 2017. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci za prijenos električne energije, neovisnog operatora sustava, međunarodne trgovine i opskrbe kupaca, te distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za procijenjeni višak prihoda nad rashodima se umanjuju obveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom razdoblju.

Osim brige za realizacijom pomenutih vlastitih prihoda financijsko poslovanje DERK-a pokriva i sljedeće aktivnosti:

- nastanak i podmirenje financijskih obveza za potrebe definirane u odobrenom financijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tijekovima,
- redovito praćenje realizacije financijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tijekova u svrhu pripreme novog financijskog plana,
- priprema financijskog plana za narednu godinu,
- unutarnje financijsko izvješćivanje kao osnov za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka, i
- financijsko izvješćivanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

“Po našem mišljenju, financijska izvješća prikazuju realno i objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, financijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. prosinca 2016. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene na trajnim izvorima i gotovinskom tijeku za godinu koja je tada završila, u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvješćivanja (MSFI).”

REVIK, Sarajevo, 10. ožujka 2017.

Konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka su financijska izvješća u kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine. Svake godine se vrši revizija financijskih izvješća DERK-a s ciljem neovisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usuglašenosti tih postupaka sa važećim propisima.

U prvom kvartalu 2017. godine reviziju financijskih izvješća DERK-a za prethodnu godinu vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting REVIK d.o.o. Sarajevo, sa kojim je zaključen ugovor u postupku konkurentskog zahtjeva za dostavu ponuda.

Obavljajući reviziju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima revizori su prikupili dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u financijskim izvješćima kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da financijska izvješća ne sadrže materijalno značajne pogreške. Osim utvrđivanja realnosti financijskih izvješća u cjelini, revizija je podrazumijevala i odgovarajuću ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a.

Na temelju pribavljenih dokaza neovisni revizor je pozitivno ocijenio financijska izvješća DERK-a za 2016. godinu. Mišljenje neovisnog revizora je da prezentacija financijskih izvješća, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obveza, kapitala i financijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem je zadržana najviša revizijska ocjena usuglašenosti financijskih izvješća sa međunarodno važećim standardima i zakonskim propisima, koju je DERK u ranijim razdobljima dobijao od eksternih revizora, među kojima su i ocjene Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Provedenim *ex-post* kontrolama financijskih transakcija nisu pronađene nepravilnosti. Time je potvrđena efikasnost postavljenog sustava financijskog upravljanja i unutarnje kontrole kojima se osigurava prevencija ili identifikacija mogućih pogrešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

U cilju daljnjeg razvoja sustava financijskog upravljanja i kontrole DERK je u izvještajnom razdoblju potpisao *Sporazum o vršenju interne revizije* sa Jedinicom za internu reviziju Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Uspostavljanjem funkcije interne revizije u skladu sa načelima i standardima koje provode institucije Bosne i Hercegovine, u poslovanje se uvodi i dodatna *ex-ante* kontrola definiranih postupaka i osnažuje postupak integralnog upravljanja svim rizicima (tzv. risk menadžment).

Provedbom eksterne revizije DERK osigurava i neovisno i pouzdano izvješće o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Radi pružanja informacija o svom financijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim licima i široj javnosti, Državna regulatorna komisija svake godine objavljuje revizijsko izvješće. Revidirana financijska izvješća za 2016. godinu su objavljena u “Službenom glasniku BiH”, broj: 27/17 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. TEMELJNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2018. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će svoje aktivnosti na osiguranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvalitete za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih europskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2018. godini zadržati kontinuitet suradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a osobito sa Komisijom za promet i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, promet i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usuglašenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH*.

Svi dosada primjenjivani modaliteti uzajamnog praćenja i usuglašavanja djelovanja koristit će se i u 2018. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih razina odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju DERK će slijediti razvoj EU pravila i poštovati agendu Energetske zajednice, uz nastavak suradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u potpunom energetskom sektoru i izravno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- praćenje nabave pomoćnih usluga i pružanja sustavne usluge i uravnoteženja elektroenergetskog sustava BiH, i po potrebi nastavak razvoja modela ovih usluga,

- stvaranje većeg stupnja integracije domaćeg tržišta električne energije,
- doprinos uređenju i funkcioniranju veleprodajnog tržišta, uključujući uspostavljanje institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed,
- doprinos uređenju i funkcioniranju potpuno otvorenog maloprodajnog tržišta u BiH,
- razvoj pravila kojima se regulira priključenje korisnika na prijenosni sustav,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obveza u vezi sa regulatornim izvješćivanjem,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Komunalno Brčko,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2019. – 2028. godina, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za naredno desetogodišnje razdoblje, kao i Plana investicija Elektroprijenosna BiH,*
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam) i rada Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO),
- regulatorno djelovanje u vezi Europskih pravila i smjernica za rad mreža,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi, i
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provedbi svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlasti koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice obvezna u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati propise Europske unije o internom energetsom **Tržištu** (energetski paket), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom koordinacijom sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu svih ključnih subjekata je provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i efikasna koordinacija među tijelima koja sudjeluju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira utemeljenog na europskim direktivama i pravilima o unutrašnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira nastavak aktivnog sudjelovanja u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom stečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u izvješćima Europske komisije o BiH.

Državna regulatorna komisija će u skladu sa svojim nadležnostima dati doprinos realizaciji preporuka sa sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj. Kao jedna od institucija koje su nadležne za preuzimanje i provedbu *acquis*-a, DERK će dati daljnji doprinos u narednim fazama koje slijede izradu odgovora na Upitnik Europske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU, osobito u vezi poglavlja 15: Energija, poglavlja 21: Transeuropske mreže, poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja, te određene problematike iz Ekonomskih kriterija.

DERK će participirati u potpori i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, i navode se u Zaključcima Ministarskog vijeća i *Izvješća o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. DERK će dati svoj puni doprinos u realizaciji mjera u sektoru energije koje su dogovorene na Četvrtom Samitu zemalja zapadnog Balkana u okviru 'Berlinskog procesa'. U skladu sa pozicijom Bosne i Hercegovine DERK će sudjelovati u CESEC inicijativi (Inicijativa Europske komisije za plinsko i elektroenergetsko povezivanje u središnjoj i jugoistočnoj Europi).

DERK planira dati svoj doprinos i u realizaciji regionalnih projekata Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalne asocijacije regulatora SAD (NARUC), prije svega u izradi *Plana razvoja prijenosne mreže u jugoistočnoj Europi za narednih deset godina*, čiji je početak najavljen za veljaču 2018. godine.

U 2018. godini nastavlja se višegodišnji projekt USAID-a *Investiranje u sektor energije*, te će DERK pratiti njegove aktivnosti i sudjelovati u realizaciji pojedinih komponenti koje su u funkciji rada regulatora. Nastavit će se sudjelovanje i u projektu GIZ-a *Poticanje obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini*. Svoje aktivno sudjelovanje DERK planira i na Četvrtom Energetskom samitu u BiH, koji je u okviru ova dva projekta planiran za proljeće 2018. godine.

U središtu zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam sudjeluje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući radne skupine za električnu energiju i plin, te Radnu skupinu za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta),

- ERRA – Regionalna asocijacija energetske regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu skupinu za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta),
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (uključujući Radne skupine za institucionalna pitanja; za električnu energiju; za plin; za problematiku kupaca, te za okoliš, obnovljive izvore i energetske efikasnost),
- CEER – Vijeće europskih energetske regulatora, i
- ICER – Međunarodna konfederacija energetske regulatora.

Državna regulatorna komisija će nastaviti praćenje rada Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER), i ovisno od razvoja pravnog okvira u Bosni i Hercegovini razmotriti mogućnosti za izravno sudjelovanje u radu ovog tijela.

DERK će u narednom razdoblju vršiti analizu sadržaja i aktivnosti u donošenju novog paketa energetske propisa Europske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji (*Čista energija za sve Europljane*), čije je usvajanje najavljeno za 2018. godinu. Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obvezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama uspostavljenih prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

PRILOG A: Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Temeljni podaci o instaliranoj snazi proizvodnih objekata

Ukupna instalirana snaga proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 4.384,77 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.076,60 MW, a u termoelektranama 2.065 MW. Instalirana snaga malih hidroelektrana, vjetro, solarnim i elektrana na bioplin je 148,94 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	126+108	234
Čapljina	2×210	420
Rama	80+90	170
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15,3	30,6
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279
STANARI	300	283

Temeljni podaci o prijenosnom sustavu

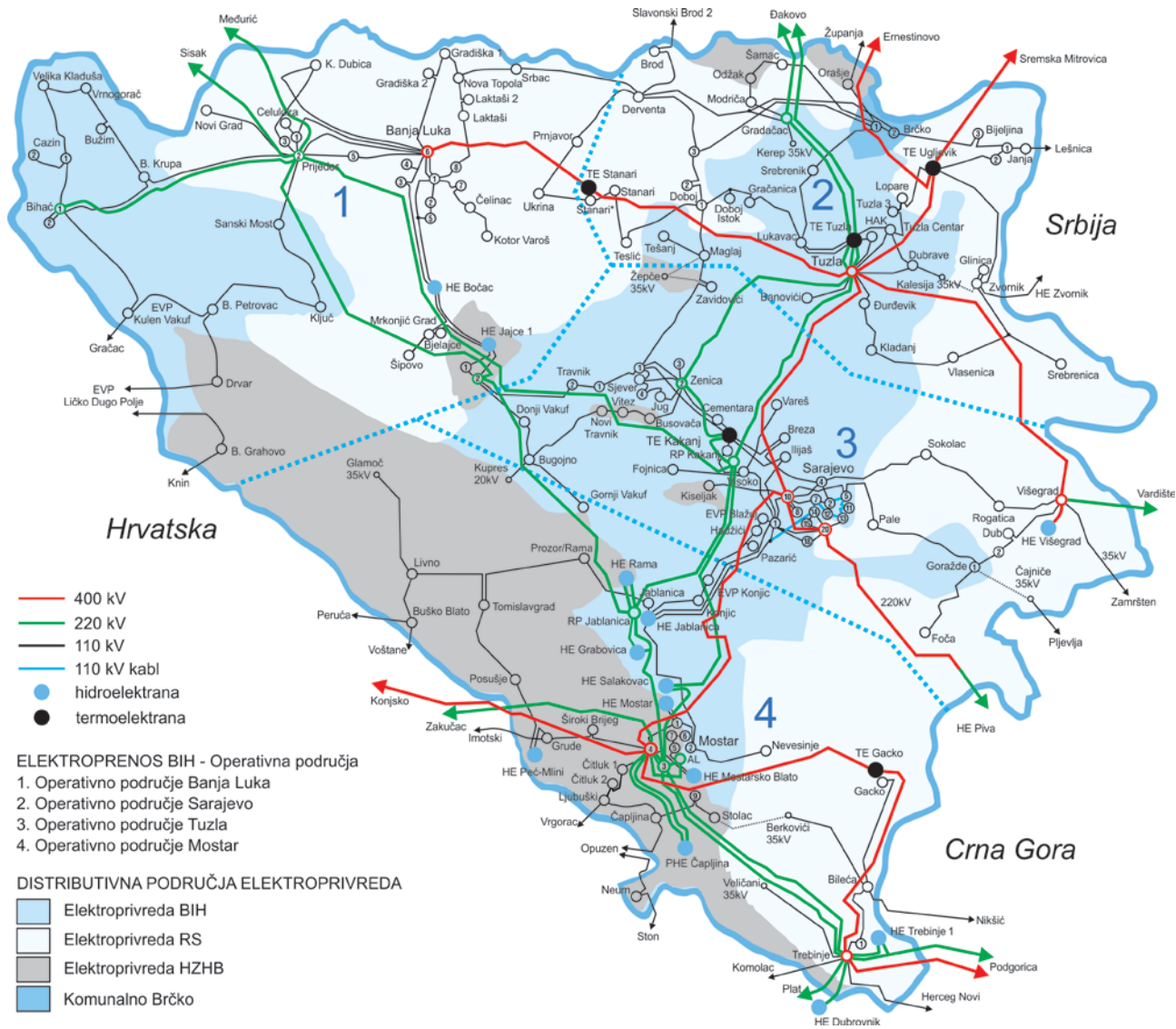
Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Dužina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.520,38
110 kV	3.952,85
110 kV – kablovski vod	33,15

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonektora
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
<i>Ukupno</i>	37

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	10	6.130,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	137	5.468,5

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	14	2.100,0
TR 110/x kV	250	6.022,0

PRILOG B: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i distributivnim područjima elektroprivreda (31. prosinac 2017. godine)

PRILOG C: Bilančne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine

(GWh)

2017. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	941,41	1.575,30	1.287,41		27,27	3.831,39
Proizvodnja u termoelektranama	6.007,23	2.870,62			2.040,59	10.918,44
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	60,38	42,21			298,98	401,57
Proizvodnja	7.009,02	4.488,13	1.287,41	0	2.366,84	15.151,40
Distributivna potrošnja	4.730,02	3.772,64	1.399,58	276,86		10.179,10
Gubici prijenosa						341,52
Veliki kupci	1.225,42	339,99	3,40		993,01	2.561,82
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		14,03	266,11		3,82	283,96
Potrošnja	5.955,44	4.126,66	1.669,09	276,86	996,82	13.366,40

2016. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Proizvodnja u termoelektranama	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	68,99	55,02			307,63	431,64
Proizvodnja	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Distributivna potrošnja	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Gubici prijenosa						333,30
Veliki kupci	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		11,87	51,73		11,53	75,13
Potrošnja	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10

2015. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.436,28	2.166,12	1.823,14		5.425,54
Proizvodnja u termoelektranama	5.413,40	3.298,66			8.712,06
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	160,68	93,55	16,03		270,26
Proizvodnja	7.010,36	5.558,33	1.839,17		14.407,86
Distributivna potrošnja	4.542,81	3.661,53	1.376,42	265,38	9.846,14
Gubici prijenosa					359,37
Veliki kupci	449,56	159,31	1.763,43*		2.372,30
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,96	13,90		27,86
Potrošnja	4.992,37	3.834,79	3.153,75	265,38	12.605,66

* Uključujući i 861,86 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2014. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.542,61	2.522,09	1.755,81		5.820,52
Proizvodnja u termoelektranama	5.786,99	3.133,66			8.920,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	188,97	82,39	17,31		288,67
Proizvodnja	7.518,57	5.738,14	1.773,12		15.029,84
Distributivna potrošnja	4.392,55	3.526,02	1.310,79	251,65	9.481,01
Gubici prijenosa					304,46
Veliki kupci	442,76	155,87	1.811,57*		2.410,20
Vlastita potrošnja elektrana		14,12			14,12
Potrošnja	4.835,31	3.696,01	3.122,37	251,65	12.209,79

* Uključujući i 755,93 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2013. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.854,43	2.920,91	2.348,28		7.123,62
Proizvodnja u termoelektranama	5.549,53	3.390,12			8.939,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	150,59	73,98	14,71		239,28
Proizvodnja	7.554,55	6.385,01	2.362,99		16.302,55
Distributivna potrošnja	4.401,52	3.567,50	1.343,83	258,14	9.570,99
Gubici prijenosa					343,10
Veliki kupci	448,20	126,21	2.048,14*		2.622,55
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,26	8,74		22,00
Potrošnja	4.849,72	3.706,97	3.400,71	258,14	12.558,64

* Uključujući i 884,94 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac

PRILOG D: Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

		2013	2014	2015	2016	2017
Proizvodnja električne energije	(GWh)	16.302,55	15.029,84	14.407,86	16.508,94	15.151,40
Neto uvoz	(GWh)	3.166,90	3.177,66	3.965,37	3.144,55	3.428,16
Neto izvoz	(GWh)	6.910,80	5.997,70	5.767,57	6.788,40	5.213,15
Ukupna isporučena električna energija	(GWh)	12.558,65	12.209,80	12.605,66	12.865,10	13.366,40
Ukupna potrošnja električne energije	(GWh)	12.558,65	12.209,80	12.605,66	12.865,10	13.366,40
Gubici prijenosa	(GWh)	343,10	304,46	359,37	333,30	341,52
Gubici prijenosa	(%)	1,81 %	1,72 %	2,01 %	1,75 %	1,90 %
Gubici distribucije	(GWh)	1.105,19	1.017,84	1.035,10	1.024,76	1.005,92
Gubici distribucije	(%)	11,55 %	10,74 %	10,51 %	10,26 %	9,88 %
Potrošnja elektrana i crpljenje	(GWh)	22,00	14,12	27,86	75,13	283,96
Ukupna potrošnja krajnjih kupaca	(GWh)	11.088,35	10.873,37	11.183,34	11.431,90	11.735,00
	<i>Nerezidencijalni kupci</i>	6.464,07	6.267,91	6.456,85	6.698,88	6.978,87
	<i>Kućanstva</i>	4.624,28	4.605,46	4.726,49	4.733,02	4.756,13
Maksimalno opterećenje sustava	(MW)	2.074,00	2.207,00	2.105,00	2.098,00	2.189,00
Ukupna instalirana snaga elektrana	(MW)	3.978,86	3.988,58	4.009,14	4.351,88	4.384,77
Termoelektrane na uglj		1.856,23	1.856,23	1.856,23	2.156,23	2.156,23
Ukupno hidroelektrane		2.120,18	2.127,56	2.150,44	2.180,24	2.207,47
	<i>male hidroelektrane</i>	72,18	78,96	95,54	96,74	124,00
	<i>crpne hidroelektrane</i>	420,00	420,00	420,00	420,00	420,00
Ostali obnovljivi izvori ukupno		2,45	4,79	9,46	15,41	18,06
	<i>vjetroelektrane</i>	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30
	<i>solarne elektrane</i>	0,00	0,00	8,17	14,12	16,52
	<i>elektrane na biomasu</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,25
	<i>elektrane na bioplin</i>	0,00	0,00	0,99	0,99	0,99
Prijenosna mreža (km)		6309,94	6309,94	6332,66	6320,94	6371,11
	<i>380 kV</i>	864,73	864,73	864,73	864,73	864,73
	<i>220 kV</i>	1.524,80	1.524,80	1.524,80	1.520,38	1.520,38
	<i>110 kV</i>	3.920,41	3.920,41	3.943,13	3.935,83	3.986,00
Broj interkonektora		36	36	37	37	37
Instalirana snaga trafostanica (MVA)		12.368,50	12.368,50	12.856,50	12.758,50	13.022,00
Kupci električne energije		1.492.214	1.505.015	1.517.161	1.531.501	1.541.968
	<i>Nerezidencijalni kupci</i>	122.662	122.641	124.327	126.303	127.553
	<i>Kućanstva</i>	1.369.552	1.382.374	1.392.834	1.405.198	1.414.415
Kvalificirani kupci		122.662	122.641	1.517.161	1.531.501	1.541.968
Kupci koji su promijenili opskrbljivača		1	2	2	58	56
Isporučena energija	(GWh)	884,94	755,93	861,86	321,77	1.859,97
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	7,98 %	6,95 %	7,71 %	2,81 %	15,85 %
Kupci za koje cijene nisu regulirane		16	16	9.139	10.133	10.521
Isporučena energija	(GWh)	2.631,30	2.410,20	4.705,94	4.908,68	5.148,53
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	23,73 %	22,17 %	42,08 %	42,94 %	43,87 %

PRILOG E: *Acquis* Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice u svom središtu ima direktive i uredbe iz Trećeg energetskeg paketa EU koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog plina i reguliraju prekograničnu trgovinu. Početni set propisa Energetske zajednice iz 2005. godine u više navrata inoviran je novim direktivama i uredbama i dopunjava propisima u oblastima sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, infrastrukture, obveznih naftnih rezervi i statistike, te transparentnosti, odnosno obveza objave podataka na tržištima energije.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Europske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, plina, sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske efikasnosti, nafte, statistike i infrastrukture. Generalni rokovi za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju uredbi i direktiva EU navode se u zagradama.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba Komisije (EU) br. 543/2013 od 14. lipnja 2013. o dostavi i objavi podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Uredbe (EZ) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća (rok: 24. prosinac 2015.),
- Uredba Komisije (EU) br. 838/2010/EU od 23. rujna 2010. o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prijenosnih sustava i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa (rok: 1. siječanj 2014.),
- Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju van snage Direktive 2003/54/EZ (rok: 1. siječanj 2015., osim za članak 9(1) gdje je rok: 1. lipanj 2016., članak 9(4): 1. lipanj 2017. i članak 11: 1. siječanj 2017.),
- Uredba (EZ) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1228/2003 (rok: 1. siječanj 2015.).

Acquis o plinu

- Direktiva 2009/73/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina i stavljanju van snage Direktive 2003/55/EZ (rok: 1. siječanj 2015., osim članak 9(1): 1. lipanj 2016., članak 9(4): 1. lipanj 2017. i članak 11: 1. siječanj 2017.),
- Uredba (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2009. o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog plina i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1775/2005 (rok: 1. siječanj 2015.).

Acquis o sigurnosti opskrbe

- Direktiva 2005/89/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu (rok: 31. prosinca 2009.),
- Direktiva Vijeća 2004/67/EZ od 26. travnja 2004. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe prirodnim plinom (rok: 31. prosinca 2009.).

Acquis o zaštiti okoliša

- Direktiva (EU) 2016/802 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tekućim gorivima (rok: 30. lipnja 2018.),
- Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/253 od 16. veljače 2015. o utvrđivanju pravila uzorkovanja i izvješćivanja u skladu s Direktivom Vijeća 1999/32/EZ za sadržaj sumpora u brodskim gorivima (rok: 30. lipanj 2018.),
- Direktiva 2011/92/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (rok: 1. siječanj 2019.),
- Direktiva 2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenog 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola zagađenja) – samo Poglavlje III, Aneks V i članak 72(3)-(4) (rok: 1. siječanj 2018.),
- Direktiva 2004/35/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU (rok: 1. siječnja 2021.),
- Direktiva 2001/80/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. o ograničenju emisija određenih zagađivača zraka iz velikih uređaja za loženje (rok: 31. prosinac 2017.),
- Direktiva 2001/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 27. lipnja 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (rok: 31. ožujak 2018.),
- Članak 4(2) Direktive Vijeća 79/409/EEZ od 2. travnja 1979. o zaštiti ptica (rok: 1. srpanj 2006.).

Acquis o zaštiti okoliša se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. U skladu sa člankom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ *Nastavak sa prethodne stranice*

Acquis o konkurenciji

Nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o osnivanju Europske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštovat će se odredbe Ugovora o osnivanju Europske zajednice, posebno članak 86. koje se odnose na javna poduzeća i poduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim izvorima

- Direktiva 2009/28/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju van snage direktivâ 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (rok: 1. siječanj 2014.).

Nacionalni ciljevi za udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji 2020. za Ugovorne strane Energetske zajednice određeni su odlukom Ministarskog vijeća 18. listopada 2012. godine (2012/04/MC-EnC).

Acquis o energetskej efikasnosti

- Direktiva 2012/27/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o energetskej efikasnosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju van snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (rok: 15. listopad 2017.),
- Direktiva 2010/31/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. o energetskej efikasnosti zgrada (rok: 30. rujna 2012.),
- Direktiva 2010/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa proizvoda vezanih s energijom uz pomoć oznaka i standardiziranih informacija o proizvodu (rok: 31. prosinac 2011.),
- Direktiva 2006/32/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. travnja 2006. o energetskej efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskej uslugama te o stavljanju van snage Direktive Vijeća 93/76/EEZ (rok: 31. prosinac 2011.).

Acquis o nafti

- Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. rujna 2009. o obvezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata (rok: 1. siječanj 2023.).

Acquis o statistici

- Uredba Komisije (EU) br. 431/2014 od 24. travnja 2014. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o energetskej statistici s obzirom na provedbu godišnjih statistika o potrošnji energije u kućanstvima (rok: 31. prosinac 2016.),
- Uredba Komisije (EU) br. 147/2013 od 13. veljače 2013. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o energetskej statistici s obzirom na provedbu ažuriranja mjesečne i godišnje energetske statistike (rok: 31. prosinac 2013.),
- Direktiva 2008/92/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o postupku Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena plina i električne energije koje se zaračunavaju industrijskim krajnjim korisnicima (rok: 31. prosinac 2013.),
- Uredba (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o energetskej statistici (rok: 31. prosinac 2013.).

Acquis o infrastrukturi

- Uredba (EU) br. 347/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2013. o smjernicama za transeuropsku energetskej infrastrukturu te stavljanju van snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjeni uredbi (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (rok: 31. prosinac 2016.).

Prilikom definiranja *acquis*-a, Ministarsko vijeće vrši određena prilagodavanja propisa Europske unije institucionalnom okviru Energetske zajednice, vodeći računa i o vremenskim ograničenjima u regiji. Ministarsko vijeće je usvojilo i nekoliko neovisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavu tzv. '8. regije' u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti opskrbe.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovom prilogu su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

31. prosinac 2017. godine

Slučaj ECS-1/10

Slučaj ECS-1/10, pokrenut Otvorenim pismom 21. rujna 2010. godine, odnosi se na državnu pomoć. Mada je 3. veljače 2012. godine donesen *Zakon o sustavu državne pomoći u BiH* i krajem iste godine uspostavljeno Vijeće za državnu pomoć BiH, prema stavu Tajništva Energetske zajednice, izostala je praktična implementacija Zakona. Tajništvo prati njegovu provedbu i najavljuje da će postupak za rješavanje spora biti okončan kada ovo Vijeće počne donositi odluke u energetskom sektoru, u skladu sa propisima o državnoj pomoći.

Slučaj ECS-8/11

Slučaj ECS-8/11, pokrenut Otvorenim pismom 7. listopada 2011. godine, odnosi se na neispunjavanje obveza Bosne i Hercegovine u donošenju odgovarajuće legislative u sektoru prirodnog plina. Uzimajući u obzir odgovor Vijeća ministara BiH na otvoreno pismo, Tajništvo je uputio *Obrazloženo mišljenje* 24. siječnja 2013. godine, i nakon novog odgovora podnio predmet Ministarskom vijeću Energetske zajednice na odlučivanje putem *Obrazloženog zahtjeva* 21. svibnja 2013. godine. Ministarsko vijeće je 23. rujna 2014. godine naglasilo dugotrajnost ozbiljnih propusta BiH i zadužilo Tajništvo da pomogne pripremu potrebne legislative. Tajništvo je 21. listopada 2014. godine dostavio *Nacrt zakona o transportu prirodnog plina, regulatoru i internom tržištu u BiH*, usuglašen sa Trećim energetskim paketom EU. Kako BiH nije zakonski uredila ovu oblast, Ministarsko vijeće je prvi put u svojoj povijesti 16. listopada 2015. godine donijelo mjere protiv BiH kao Ugovorne strane. *Sporazum o otklanjanju ozbiljnog i dugotrajnog prekršaja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice u sektoru plina* potpisan je 13. listopada 2016. godine, a dan kasnije Ministarsko vijeće je donijelo odluku prema kojoj su ranije donesene mjere suspendirane. Istekom dogovorenog roka za donošenje državnog zakona, u skladu sa potpisanim Sporazumom i njime definiranim Akcijskim planom, 1. travnja 2017. godine ponovno su stupile na snagu mjere protiv BiH koje su vrijedile do 14. prosinca 2017. godine, kada je Ministarsko vijeće Energetske zajednice izrazilo žaljenje što BiH nije postigla dovoljan napredak u implementaciji svojih obveza.

Slučaj ECS-2/13

Slučaj ECS-2/13, pokrenut Otvorenim pismom 11. veljače 2013. godine, odnosi se na izostanak transpozicije i implementacije obveza o smanjenju emisije sumpordioksida (SO₂) pri sagorijevanju teških loživih ulja i tečnih naftnih goriva. Uzimajući u obzir činjenično stanje, Tajništvo je 21. prosinca 2015. godine Bosni i Hercegovini uputio *Obrazloženo mišljenje*, a 13. svibnja 2016. godine *Obrazloženi zahtjev*. Nakon odgovora BiH od 31. kolovoza 2016. godine, Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 14. listopada 2016. godine donijelo Odluku kojom je konstatirano nepoštivanje Ugovora o uspostavi Energetske zajednice zbog neprimjene čl. 3(1) i 4(1) Direktive 1999/32/EZ shodno članku 16. Ugovora, uz poziv da BiH bez daljnjeg odlaganja implementira definirane obveze.

Slučaj ECS-1/14

Slučaj ECS-1/14, pokrenut Otvorenim pismom 3. ožujka 2014. godine, odnosi se na neispunjavanje obveza koje BiH ima u transpoziciji i implementaciji Direktive 2006/32/EZ o energetskej efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama. Rok za transpoziciju i implementaciju ove direktive istekao je krajem 2011. godine. Tajništvo je 15. ožujka 2017. godine uputio *Obrazloženo mišljenje* i pozvao BiH da u roku od dva mjeseca otkloni evidentirane nedostatke. Predmet je podnešen Ministarskom vijeću Energetske zajednice na odlučivanje putem *Obrazloženog zahtjeva* 19. svibnja 2017. godine. Tajništvo smatra da donesenim entitetskim zakonima određene odredbe Direktive nisu transponirane i naglašava da Brčko Distrikt BiH nije usvojio zakonodavstvo o energetskej efikasnosti. Vijeće ministara BiH je 4. prosinca 2017. godine usvojilo *Akcijski plan za energetskej efikasnost u BiH za razdoblje 2016. – 2018. godine*.

Slučaj ECS-1/15

Tajništvo je 28. srpnja 2017. poslao otvoreno pismo u Bosni i Hercegovini u predmetu ECS-1/15. Tajništvo preliminarno smatra da postupak procjene utjecaja na okoliš za planiranu termoelektranu Ugljevik 3 nije proveden u skladu sa *acquis*-em Energetske zajednice. Konkretno, stav je Tajništva da postupak izdavanja dozvola nije u potpunosti obuhvatio sve utjecaje projekta, uključujući i potencijalne prekogranične efekte, kako to zahtijeva Direktiva 2011/92/EU. Nadalje, Tajništvo smatra da odredbe o sudjelovanju javnosti nisu u potpunosti poštovane.

Slučaj ECS-6/16

Slučaj ECS-6/16 pokrenut je Obrazloženim zahtjevom 13. svibnja 2016. godine, odnosi se na izostanak transpozicije Trećeg energetskeg paketa EU (Direktiva 2009/72/EZ, Direktiva 2009/73/EZ, Uredba (EZ) br. 714/2009 i Uredba (EZ) br. 715/2009) i neobavještanje Tajništva o mjerama transpozicije. Slučaj se vodi po ubrzanoj proceduri za netransponiranje pravne stečevine prema čl. 11(3) izmijenjenog Pravilnika o rješavanju sporova. Ministarsko vijeće je 14. listopada 2016. godine donijelo Odluku kojom je BiH pozvana da u suradnji sa Tajništvom poduzme sve odgovarajuće mjere u otklanjanju kršenjâ u transpoziciji Trećeg energetskeg paketa i osigura poštivanje pravnog okvira Energetske zajednice do prosinca 2016. godine. U svom *Izvješću o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*, koji je 14. prosinca 2017. godine Ministarsko vijeće primilo na znanje, Tajništvo konstatira da evidentirana kršenjâ nisu otklonjena.

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 035 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica Đorđa Mihajlovića 4/II.

